

Drag-taide itseilmaisun vahvistajana

Ari Perälä

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Drag-taide itseilmaisun vahvistajana

Ari Perälä
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
12/2022

Ari Perälä

Drag-taide itseilmaisun vahvistajana

Vuosi

2022

Sivumäärä 55

Drag-taiteen suosio on noussut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana, vaikka samaan aikaan sateenkaari-ihmisten asema Suomessa vaatii paljon parannettavaa. 2010-luvun alku-puolella alkunsa saanut suomalainen vaihtoehtoinen drag toimii sateenkaareville esiintyjille keinona ilmaista omia tunteitaan ja tarinoitaan. Vaihtoehtodragissa näkyy vahva yhteisöllisyys ja meiltä meille -periaate, jossa tärkeämpää on päästä tekemään omanlaistaan taidetta kuin viihdyttää suurta yleisöä valtavirtaisemmän dragin tapaan. Drag taiteenmuotona mahdollistaa omaehtoisen luovan työskentelyn ja nähtiin täten toimivana välineenä ja aiheena sosiaalialan opinnäytetyölle.

Tämän kehittämismuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida aikuisille drag-taiteen tekoon johdattelava kurssi yhteistyössä Oranssi ry:n kanssa. Opinnäytetyön tavoitteina oli toteuttaa kurssi onnistuneesti, vahvistaa kurssiosallistujien itseilmaisua ja edistää heidän hyvinvointiaan sekä kehittää Oranssi ry:n toimintaa. Drag-kurssin sisältö suunniteltiin draamallisten ilmaisuharjoitteiden ja esiintymiseen valmentamisen ympärille. Viitekehyksenä opinnäytetyölle toimi kuvaus nykydragista, taiteen suhde hyvinvointiin ja draamakasvatus. Oranssin verkkosivuilla julkaistiin kurssille avoin ilmoittautuminen, jossa pyydettiin kertomaan kiinnostuksesta dragia ja kurssia kohtaan. Kurssille ilmoittautui yksitoista henkilöä, joista lopulta yhdeksän osallistui kurssille.

Opinnäytetyön tuloksena pidettiin seitsenkertainen drag-kurssi. Tavoitteita arvioitiin keskustelemalla kurssiosallistujien kanssa läpi kurssin ja pyytämällä heiltä tarkempaa palautetta kurssin päätteeksi. Palautteen mukaan kurssi synnytti itseilmaisun vahvistumisen tai selkeytymisen kokemuksia sekä onnistumisen ja itsensä ylittämisen kokemuksia osallistujissa. Opinnäytetyö osoitti, että vastaaville drag-kursseille on vahvaa kysyntää. Tulevaisuudessa kurssikonseptia voi jatkokehittää saadun palautteen perusteella ja järjestää mahdollisuuksien mukaan uudelleen uusille ryhmille.

Asiasanat: drag, itseilmaisuus, draama, draamakasvatus, taiteen merkitys hyvinvointiin

Ari Perälä

Drag as a means for strengthening self-expression

Year

2022

Pages

55

Drag's popularity has grown significantly over the last decade, even though there is still a lot to improve regarding LGBT people's state and rights in Finland. Finnish alternative drag, with its beginnings in the first half of the 2010s, serves as a way for LGBT performers to express their own feelings and stories. A sense of community and a principle of *for us, by us* is strong in alternative drag, and it is more important to get to create one's own art than to entertain the masses. Drag as a form of art enables self-led creativity and was thus seen as a practical method and subject for a thesis in the social field.

The purpose of this development-focused Bachelor's thesis was to plan, execute, and evaluate an introductory course for adults into doing drag, in co-operation with Oranssi ry. The goals of the thesis were to carry out the course successfully, strengthen the self-expression of the participants and improve their wellbeing, and to develop the operation of Oranssi ry. The drag course's content was designed around expressional drama exercises and performance coaching. The framework for the thesis is a description of contemporary drag, the relationship between art and wellbeing, and drama education. The information of signing up for the course was openly published on Oranssi's website, and those signing up were asked to present their interest towards drag and the course. Eleven people signed up, and ultimately nine participated in the course.

As a result of the thesis a drag course consisting of seven dates was held. The goals were evaluated by conversing with the participants throughout the course and by asking for more specific feedback at the end. According to the feedback, the course strengthened or clarified forms of self-expression as well as created feelings of success and overcoming oneself in the participants. The thesis demonstrated that there is a strong demand for similar drag courses. In the future, the course concept could be developed further based on the feedback and held again for new groups, should the opportunity arise.

Keywords: drag, self-expression, drama, drama pedagogy, the effects of art on wellbeing

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	7
3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	8
4	Drag: LGBTIQ-yhteisön taidemuoto	8
4.1	Sateenkaaritermistö	9
4.2	Dragin historiaa	10
4.3	Drag ja sukupuoli.....	12
5	Taiteen vaikutukset hyvinvointiin	13
6	Draama ja draamakasvatus	15
6.1	Draaman luoma turva	15
6.2	Itseilmaisuu.....	16
6.3	Ohjaajuus.....	17
7	Opinnäytetyöprosessi	18
7.1	Kehittämismuotoinen opinnäytetyö	18
7.2	Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus	18
7.3	Opinnäytetyön arviointi.....	20
8	Kurssin toteutus	21
8.1	Lahjoitustuotteet	21
8.2	Kurssin viestintä.....	22
8.3	Kurssikerrat	24
8.3.1	Ensimmäinen kerta: Tutustuminen	25
8.3.2	Toinen kerta: Hahmojen kokeilu	26
8.3.3	Kolmas kerta: Maskeeraus	27
8.3.4	Neljäs kerta: Yleisökontakti.....	28
8.3.5	Viides kerta: Numeroiden harjoittelemista	29
8.3.6	Esitysilta	30
8.3.7	Seitsemäs kerta: Purku ja palaute	33
8.4	Arvio kurssista	34
9	Pohdinta.....	37
9.1	Opinnäytetyön eettisyys	38
9.2	Opinnäytetyön luotettavuus	39
9.3	Jatkokehitysidea	40
	Taulukot	44
	Liitteet.....	45

1 Johdanto

Drag ja muu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen taide on enenevästi näkyvillä valtamediassa ja puhuttelee. Yksi suurista valtavirtaan nousseista drag-ilmioistä on yhdysvaltalainen RuPaul's Drag Race -televisio-ohjelma, jossa drag-artistit kisaavat keskenään. Valtavirtadragista poikkeavaa, omin ehdoin tehtyjä ja kantaaottavia numeroita on saatu jopa Kansallisteatterin päälavalle trans- ja queertaiteilijoiden Punch up! Resistance and Glitter -esityksen myötä (Helsingin Sanomat 2022).

Kuitenkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien kohtelussa ja asemassa yhteiskunnassa on edelleen paljon parannettavaa. Suomi on ILGA-Europe -järjestön vuosittaisen sateenkaariväen ihmisoikeuksia kartoittavan raportin mukaan ihmisoikeuksien toteutumisessa 12. sijalla Euroopassa ja Pohjoismaiden viimeisellä sijalla. Puutteita on intersukupuolisten itsemääräämisoikeuden toteutumisessa, suojelussa eheyttämistoimia vastaan, sateenkaariperheiden asemassa ja transihmisten hoitojen ja juridisten korjausten saatavuudessa. (Seta 2022.)

Myöskään transihmisten itsemääräämisoikeus sukupuoltaan koskeviin asioihin ei toteudu täysin. Nykyisessä translaissa eli laissa transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta (563/2022) sukupuolen juridisen vahvistamisen edellytykset ovat täysi-ikäisyys, lääketieteellinen selvitys sukupuoliristiriidasta ja lisääntymiskyvyttömyys. Lakia pidetään vanhentuneena, nöyryyttävänä, epäinhimillisenä ja ihmisoikeuksien vastaisena, ja oikeusministeriön hallinnonalalla toimiva tasa-arvovaltuutettu sekä ihmisoikeusjärjestö Trans ry ovatkin yhtä mieltä siitä, että translakiuudistus täytyy toteuttaa nykyisen, 76. hallituksen hallituskauden aikana (Trans ry 2022).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan sateenkaarinuoria kuormittavat sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät normit, jotka aiheuttavat monille vähemmistöstressiä ja mielenterveysongelmia. Sateenkaarinuorten huolet mielialasta ovat lähes kaksi kertaa yleisempiä verrattuna muihin nuoriin. Normipaine ja ympäristön kielteiset asenteet voivat heikentää nuorten mahdollisuuksia huolehtia hyvinvoinnistaan. Esimerkiksi hygieniasta huolehtiminen, nukkuminen ja syöminen on sateenkaarinuorilla heikompaa kuin muilla nuorilla. Sateenkaarinuoret harrastavat myös vähemmän liikuntaa kuin muut nuoret. Taidetta ja kulttuuria taas harrastaa vähintään kerran viikossa 77 prosenttia seksuaalivähemmistöihin kuuluvista nuorista ja 70 prosenttia sukupuolivähemmistöihin kuuluvista nuorista. Taiteen avulla voi ilmaista itseään ja löytää samanhenkisiä ihmisiä. (Hyvärinen, Jokela & Lehtonen 2021.)

Drag kaikessa monimuotoisuudessaan ja mahdollisuuksissaan tarjoaa kanavan ilmaista itseään, kertoa tarinoita ja luoda voimauttavia hahmoja. Se liittyy vahvasti seksuaali- ja sukupuolivä-

hemmistöjen kulttuuriin ja on merkittävässä asemassa yhteisöjen muodostamisessa eri puolilla maailmaa. Dragin aloittaminen voi kuitenkin tuntua hankalalta - mitä tarvitaan, miten niiden keksii, miten pääsee esiintymään tai edes mukaan porukkaan?

Opinnäytetyössä hyödynnän kiinnostustani ja kokemustani niin drag-esiintymisestä, näyttelemisestä ja tapahtumatuotannosta. Pedagogisen draamatyöskentelyn alkeita olen päässyt kokeilemaan Laurean kymmenen opintopisteen Draaman pedagogiset mahdollisuudet -kursilla, ja ryhmänohjauksesta minulla on kokemusta nuorisotyöntekijän tehtävistä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa drag-taiteen tekoon johdattelava kurssi yhteistyössä Oranssi ry:n kanssa. Opinnäytetyön tavoitteina oli vahvistaa kurssiosallistujien itseilmaisua ja edistää heidän hyvinvointiaan, saattaa uusia kävijöitä Oranssin toiminnan äärelle sekä toteuttaa kurssi onnistuneesti. Opinnäytetyön viitekehys perustuu käsitteisiin drag, itseilmaisu, draama ja draamakasvatus sekä taiteen merkitys hyvinvointiin.

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi Oranssi ry, helsinkiläinen nuorten kansalaisjärjestö. Sen tarkoituksena on tukea nuorten kulttuuri- ja kansalaistoimintaa sekä tarjota ja ylläpitää asuntoja nuorille. Oranssi ry on perustettu vuonna 1990 talonvaltausliikkeen seurauksena ja asumispolitiikka näkyy edelleen järjestön omistaman Oranssi Asunnot Oy:n yhteisöllisten nuorisoasuntojen ylläpitotoiminnassa. (Oranssi 2022.)

Järjestö ylläpitää Helsingin Suvilahdessa kulttuurikeskusta, jossa järjestetään muun muassa taidetoimintaa, kahvioita ja keikkoja niin Oranssin omasta kuin ulkopuolistenkin tahojen toimesta. Kaikkeen Oranssin toimintaan kuuluu päihteettömyys ja toiminta on pääosin ikärajoitonta ja epäkaupallista. Joskus perustelluista syistä toimintaa voidaan rajata vain tietyn ikäisille. (Oranssi 2022.)

Kaikessa Oranssin toiminnassa pyritään noudattamaan järjestön omia turvallisemman tilan periaatteita. Niihin kuuluu kunnioitus toisia kohtaan, tilan antaminen, päihteettömyys, keho-rauha, olettamusten välttäminen ja ennakkoluulojen tiedostaminen ja yhdessä vastuun ottaminen (Oranssi 2019).

Oranssi tarjosi tilat ja tukea kurssin järjestämiselle sekä välitti kurssista tietoa nettikanavillaan. Kurssi huipentui yleisölle avoimeen drag-iltaan, ja Oranssilla on tähän tarkoitukseen sopeva lava, valo- ja äänitekniikkaa sekä osaava henkilökunta. Kurssille osallistujat olivat Oranssin toimesta vakuutettuja.

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida aikuisille drag-taiteen tekoon johdattelleva kurssi yhteistyössä Oranssi ry:n kanssa. Tämän opinnäytetyön tavoitteina oli:

1. Toteuttaa onnistunut kurssi
2. Vahvistaa kurssiosallistujien itseilmaisua
3. Tukea osallistujien sosiaalista hyvinvointia
4. Kehittää Oranssi ry:n toimintaa

Tavoitteita arvioitiin keskustelemalla kurssiosallistujien kanssa läpi kurssin ja pyytämällä heiltä tarkempaa palautetta kurssin päätteeksi. Opinnäytetyön arviointia varten laadittiin arviointisuunnitelma (Liite 1), jonka avulla arvioitiin työn ajankohtaisuutta ja kontekstia, kohderyhmää, tavoitteiden saavuttamista, käytettyjä keinoja ja kriittisyyttä.

Kurssiosallistujien itseilmaisun vahvistumista arvioitiin pääasiassa keskustelemalla kurssin ja esiintymisen aikana heränneistä kokemuksista. Sosiaalisen hyvinvoinnin tukemista arvioitiin myös välillisesti keskustelussa nousseiden aiheiden perusteella. Kurssin onnistumista arvioitiin sen toteutumisen ja osallistujien sitoutuneisuuden perusteella. Kurssin toteutuminen ja suosio liittyvät Oranssin toiminnan kehittämisen tavoitteeseen.

4 Drag: LGBTIQ-yhteisön taidemuoto

Karkeasti dragia pidetään yleensä tietyn sukupuolen edustajan pukeutumista eri sukupuoleksi esityksellisessä yhteydessä. Drag poikkeaa teatterin perinteiden ristiinroolituksista siten, että dragin luonteeseen kuuluu sukupuolen kyseenalaistaminen ja parodioiminen. Etenkin nykydragissa esiintyjän tapa ilmaista itseään ja lavalla näkyvää sukupuolta ammentaa myös jostain henkilökohtaisesta, kuten henkilön kiinnostuksen kohteista tai omista kokemuksista ja toiveista siitä, miten tulla kohdatuksi elämässä. On tärkeää tietää, että dragin tekeminen missä vain muodossaan ei vaadi tiettyä sukupuolta tai sen ilmaisua arjessa.

Davenport (2017, 17; 116) kirjoittaa dragin olevan mullistavaa ja monimuotoista niin sukupuolirajojen ylittämisen kannalta kuin laajoilta lähestymistavoiltaan, tyyleiltään, taiteelliselta sisällöltään ja taidemuodoiltaan, jotka ainutlaatuisesti yhdistelevät muotia, visuaalista taidetta, performanssia, varieteeta ja musiikkia. Jotkin esiintyjät tavoittelevat perinteistä naiseutta ja kauneusihanteita, kun taas jotkut parodioivat kyseistä ihannetta tai eivät kuvaa sukupuolta ollenkaan, keskittyen visuaaliseen, huippumuotimaiseen ulkonäköön. Miss Vinyl Envyynä ja Maxximona esiintyvä Mira Eskelinen kutsuu dragia tehokkaaksi tavaksi tutkia ja karnevalisoida sukupuolta ja siihen liitettyjä kapeita normeja (Sarasti 2021).

Suomessa drag- ja burleskitaiteilija, Drag Me to HEL -klubin ja School of Vanilla -dragkursien toinen perustaja Lola Vanilla kertoo Kulttuurikuurin haastattelussa, että burleskin ja dragin välinen rajanveto on haastavaa. Molemmissa taidemuodoissa on mukana sukupuolistereotyyppi- oilla leikkiminen, liioittelu ja välillä myös groteskius, ja taidemuodot ovat vaikuttaneet toisiinsa läpi olemassaolonsa. Vanilla yhtyy ajatukseen, että drag voi olla mitä vain, mutta taiteilijan itsemäärittely vaikuttaa myös, ja kertoo joidenkin tekevän drag-tyyppistä taidetta, mutteivat tahdo tulla kutsutuksi drag queeneiksi. Hänen mielestään drag-artistit sitoutuvat dragin poliittiseen historiaan ja queer- ja underground-ilmioihin, jotka häviävät melko helposti, jos pyritään tekemään kaikille sopivaa viihdettä. (Kulttuurikuuri 2017.)

Suomessa queerlesque-termi kuvaa dragin ja burleskin yhtymäpintaa. Sen ytimessä on ajatus siitä, että kuka tahansa voi ja saa olla oma itsensä. Seksuaalisuutta ja sukupuolirooleja hämmennetään tahallisesti, eikä ulkonäöllä pyritä virheettömään kauneuteen. Esimerkiksi muuten naisellisena pidettyjä piirteitä omaavalla hahmolla voi olla myös parta. Esiintyjä Rätt Queen kertoo, ettei tarvitse olla täydellinen meikkaaja tai muutenkaan täydellinen tehdäkseen dragia, vaan visio ja halu toteuttaa se riittävät. (Mankkinen 2017.) Opinnäytetyön kurssille osallistuakseen ei vaadittu kuulumista seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, mutta sateenkaarevat teemat liittyvät vahvasti dragiin ja sen historiaan, joten niitä pohjustetaan tässä opinnäytetyössä.

4.1 Sateenkaaritermistö

LGBTIQ-kirjainyhdistelmä viittaa yhdessä sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöihin eli lesboihin, homoihin, bi-ihmisiin, transihmisiin, intersukupuolisiin ja queereihin. Suomeksi voidaan kirjoittaa myös esimerkiksi HLBTIQ tai LHBTIQ. Yhdistelmässä esiintyy toisinaan myös muita kirjaimia. (Seta 2021.) Myös kirjainyhdistelmän perään kirjoitettavia merkkejä, kuten plus-merkkiä tai asteriskia saatetaan käyttää osoittamaan, että lyhenteen kirjaimet eivät kata kaikkia mahdollisia identiteettejä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä ja eri sukupuolikokemuksista ja seksuaalisuuksista voidaan puhua monilla termeillä, ja termistö vaihtelee ajasta ja paikasta riippuen ja muovautuu edelleen. Sateenkaari-etuliite viittaa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin.

Lesbo on naisia kohtaan seksuaalista tai emotionaalista vetoa tunteva nainen. Jotkut ei-binääriset henkilöt kokevat myös lesbo-termin kuvaavan itseään. Homo tarkoittaa ihmistä, joka tuntee seksuaalista tai emotionaalista vetoa itsensä kanssa samaa sukupuolta olevia henkilöitä kohtaan. Homo-sanaa voidaan käyttää myös tarkoittamaan yksinomaan miespuolisia homoja. Biseksuaali on henkilö, joka tuntee seksuaalista tai emotionaalista vetoa sekä samaa että eri sukupuolta olevia henkilöitä kohtaan. Transsukupuolinen ihminen on henkilö, joka kokee sukupuolensa olevan eri kuin se, joka hänelle on syntymässä määritelty. (Seta 2021.)

Omaa sukupuoltaan voi kuvailla myös tarkemmin termein. Esimerkiksi transhenkilö, jonka sukupuoli ei ole yksiselitteisesti binäärisen sukupuolijaon jompikumpi vaihtoehto eli mies tai nainen, voi käyttää itsestään termiä muunsukupuolinen tai muuta hänen sukupuolikokemuksiaan kuvaavaa termiä, kuten neutrois tai agender. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö olisi binäärisiä transihmisiä, jotka ovat yksiselitteisesti miehiä tai naisia.

Intersukupuolisuus kuvaa kehon erilaisia luonnollisia variaatioita, joissa sukupuolitetut piirteet, kuten kromosomit, hormonitoiminta tai sukuelimet eivät ole nais- tai miestyypillisiä. Intersukupuoliset henkilöt voivat yhtä lailla olla sukupuoli-identiteetiltään miehiä, naisia, muunsukupuolisia tai muuta, kuten muutkin ihmiset. Intersukupuolisuus voi kuitenkin olla joillekin myös sukupuoli-identiteetti. (Seta 2021.)

Queer-termiä käytetään usein poliittisissa ja akateemisissa tulokulmissa, joissa kyseenalaistetaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä normeja. Jotkut ihmiset voivat myös määrittellä itsensä queeriksi, tarkoittaen esimerkiksi, etteivät halua määrittää seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan tarkemmin, tai vain käyttäen termiä kattokäsitteenä seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumiselle. Termi voidaan kokea loukkaavana, sillä kyseinen sana on ollut englannin kielessä juuri seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluville kohdistettu haukkumasana. (Seta 2021.)

Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta puhuessa on tärkeää huomioida, että valtaväestöä koskevat termit ovat myös selvillä, ja ettei vähemmistöihin kuuluvia toiseuteta puhumalla esimerkiksi ”normaaleista ihmisistä”. Latinankielisen trans-etuliitteen vastakohta on cis, ja henkilöt, jotka kokevat olevansa sitä sukupuolta, joksi heidät on syntymässä määritetty, ovat siis cissukupuolisia. Hetero on henkilö, joka tuntee seksuaalista tai emotionaalista vetoa muihin kuin samansukupuolisiin, perinteisesti sukupuolibinäärin mukaan nainen mieheen ja mies naiseen. (Seta 2021.)

4.2 Dragin historiaa

Nykydragin juurten voidaan katsoa lähtevän 1800-luvun lopun Yhdysvalloista. Naamiaiset olivat suosittua ajanvietettä, jossa eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvat saattoivat kohdata toisensa arjesta poikkeavissa rooleissa. Tämä antoi vapautta myös sukupuoliroolien rikkomiselle, jota New York Herald Tribune -lehti kuvaa reportaasissaan Greenwich Villagen tanssiaisista vuodelta 1934 seuraavasti: ”Miehet tanssivat miesten vaatteisiin pukeutuneiden naisten kanssa. Naiset tanssivat naisten vaatteisiin pukeutuneiden miesten kanssa. Ja kummalliset androgyynit parit lipuivat pitkin lattiaa vailla tietoa yhteiskunnan ja luonnon luonteesta.” Naamiaisten tarjoamista sukupuoliroolien rikkomisen mahdollisuuksista huolimatta homomiehiä kuitenkin häirittiin joissain naamiaisissa ja yhteisöt alkoivat järjestää omia juhliaan, *drag balls* eli drag-tanssiaisia jo 1890-luvulla. Juhlissa yhteisöllinen identiteetti voimistui ja esimerkiksi Pohjois-

Amerikassa vietettävänä Thanksgivingina eli kiitospäivänä kokoonnuttiin drag-tanssiaisiin vietämään aikaa yhteisön sisällä muodostuneen perheen kanssa. (Chauncey 1994, 291-294.)

1960-luvun loppupuoleen mennessä ballroom-kulttuurista oli tullut missikisoihin verrattavia kilpailuita, joissa kisattiin feminiinisellä kauneudella. Ballroom tarjosi myös monelle transnaiselle mahdollisuuden ilmaista naiseuttaan turvallisemmin. Racistisen jaottelun ja valkoisuuden ihanteen takia New Yorkin Harlemissa musta ja latinoväestö perusti omia ryhmiä, *houseja* eli taloja, ja omia ballroom-kilpailuitaan. Kilpailuihin lisättiin erilaisia kategorioita, joissa kisattiin erilaisista tavoista esittää ulkonäköä, persoonallisuutta ja taitoja. Monet kategoriat performoivat ja parodioivat sukupuolta, luokkaa ja yhteiskunnan arkkityyppejä. Kategorioiden myötä osallistujat saivat mahdollisuuden kokeilla rooleja, joita heidän oli yhteiskuntaluokansa takia hankalaa tosiasiaa toteuttaa, muun muassa supermallien ja yhtiön johtajien rooleja. Myös käsikoreografiapainoitteinen vogue-tanssilaji on syntynyt ja elää edelleen ballroom-kulttuurissa. (Davenport 2017, 99-102; 122.)

Davenport (2017, 13-14; 116-117) tutkii myös 1970- ja 1980-lukujen new wave- ja new romantic -alakulttuureita Lontoossa ja New Yorkissa ja niiden estetiikan ja arvojen yhteyttä dragiin. Jotkut new wave -muusikot yhdistelivät tieteisfiktio visuaalista kieltä taiteeseensa ja tekivät yhteistyötä kuvataiteilijoiden kanssa New Yorkin LGBT-piireissä. Lontoossa taas new romantic -alakulttuurin tyyli oli varsin androgyyni ja klubeilla performanssitaiteilijat, muun muassa Leigh Bowery, alkoivat tehdä itsestään taidetta muuntamalla erikoisen muotoisten asujen ja maskeerauksen avulla muotoaan. Vuonna 1989 näiden eri piirien taidetta ja kulttuuria tuotiin yhteen, kun Lontoosta New Yorkiin muuttanut Susanne Bartsch järjesti Love Ball -nimisen varainkeruutahtuman Design Industry Foundation for AIDS -säätiön hyväksi, keräten noin 400 000 dollaria ja saaden suurta huomiota mediassa. Erilaiset tavat ilmentää LGBT-yhteisön taidetta näkyivät ja esiintyjät saivat kohdata muun muassa muodin, musiikin ja taiteen saralla työskenteleviä ihmisiä, mikä auttoi esiintyjä saamaan tunnustusta ja laajempia mahdollisuuksia työllistää itseään taiteellaan.

Kyseiset kulttuuri-ilmiot ovat muovanneet nykydragin visuaalista kieltä ja toteuttamisympäristöjä sekä käsitystä dragin yhteyteen kuuluvasta yhteisöstä. On vaikeaa arvioida vaikutteiden tarkkaa saapumista Suomeen, mutta 1970-luvulla erilaiset englanninkielisen maailman elokuvat ovat saattaneet edesauttaa dragista tietoisuuden nousemista Suomessakin. John Watersin ohjaama, drag queen Divinen tähdittämä Pink Flamingos -elokuva ja Richard O'Brienin musikaalista tehty elokuvaversio Rocky Horror Picture Show, jossa rikotaan sukupuolistereotyyppiä, ovat ajan saatossa nousseet kulttimaineeseen. Tietävästi ensimmäinen julkinen drag show Suomessa oli teatteriohjaaja Reijo Paukun kokoaman ryhmän esitys vuonna 1979 Helsingissä, Gambrini-ravintolan Club Dianassa. (Aarnipuu 2010, 53-54; 56-58.)

Suomalaiseen drag-perinteeseen kuuluvan hahmoimitaation rinnalle on noussut 2010-luvulla myös vaihtoehtoista dragia. Lola Vanillan ja Lamey Crackhousen perustama Drag Me to HEL -klubi edustaa dragin ja burleskin queerlesque-termillä kutsuttua yhtymäpintaa. Lontoossa aiemmin asunut Crackhouse kommentoi, että Helsingin queerlesque-kulttuuri on mahtavaa, mutta sitä pitäisi olla enemmän. Helsingin skene on pienempi kuin Lontoon, mutta siihen on ehkä juuri kokonsa takia helpompi päästä mukaankin. School of Vanillasta ponnistanut esiintyjä ja House of Jaahas -kollektiivin jäsen Shady Stardust kertoo, että skenessä tahdotaan jatkuvasti luoda kaikkea uutta ja vallankumouksellista. Hän järjestää kollektiivinsa kanssa Nights of Jaahas -iltoja, joiden tehtävänä on myös luoda uusia queer-tiloja. Valtaosa Jaahas-iltojen katsojista ja esiintyjistä kuuluu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön, ja illoissa on vahva meiltä-meille -aate, jonka takia monet kokevat illat ja niissä näkyvän taiteen voimauttavana. (Mankkinen 2017.)

Suomalainen Punch up! Resistance and Glitter -työryhmä on perustettu vuonna 2018, ja siinä vaikuttavat koomikot Jamie MacDonald ja Juuso Kekkonen sekä tuottaja ja esiintyjä Mira Eskelinen. Tuottajana on toiminut myös Maaret Louhelainen. Punch Up -illoissa nähdään ydinryhmän lisäksi vaihtuvia esiintyjä ja erilaisia esittävän taiteen muotoja, kuten dragia, burleskia, stand up -komiikkaa, tanssia, laulamista ja muuta. Klubi on palkittu Teatterikeskuksen Vuoden teatteriteko -palkinnolla 2021. Iltojen ideana on tuoda esiin aliarvostettuja taiteenlajeja sekä vähemmistötaiteilijoita. Kiertueilla ryhmä tahtoo ottaa mukaan aina myös kunkin paikkakunnan paikallisia esiintyjä, jotta he saavat näkyvyyttä ja mahdollisuuksia edetä taiteellisessa työssään. Dragiin ja queer-aatteeseen liittyvä poliittisuus tulee ilmi esityksissä, jotka ovat usein esiintyjien omista lähtökohdista tehtyjä, eivätkä suoraan yleisön helpoksi viihteeksi. Punch Up -klubi esiintyi Kansallisteatterin suurella näyttämöllä lokakuussa 2021. (Sarasti 2021.) Siinä missä aiemmin Suomen isoilla lavoilla on näkynyt lähinnä viihdepainotteista imitaatiodragia, nyt myös poliittinen ja henkilökohtainen drag ja muu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen taide saa näkyvyyttä ja arvostusta. Tämän eteen on tehty ahkerasti töitä. Teatterin tiedotuskeskus palkitsi Kansallisteatterissa nähdyn esityksen Thalia-palkinnolla (Helsingin Sanomat 2022).

4.3 Drag ja sukupuoli

Perinteisesti saatetaan ajatella, että drag queen on naiseksi laittautunut mies ja drag king mieheksi laittautunut nainen, ja että nämä ovat dragin ainoat muodot. Lola Vanilla pyrkii häivyttämään ajatusta siitä, että dragia voi tehdä vain mies naiseksi pukeutuneena tai nainen mieheksi pukeutuneena. Sukupuoli ja sen ilmaisu eivät ole niin yksiselitteisiä, ja Vanilla antaa esimerkkinä naiset, jotka pukeutuvat arjessa t-paitaan ja housuihin. Lavalla huippufeminiinisenä hahmona esiintyminen olisi heille yhtä suuri muutos arkeen nähden kuin joillekin dragia tekeville miehillekin. (Kulttuurikuuri 2017.) Tiia Aarnipuun (2010, 271; 296) kirjassa Vanilla

ilmaisee, että queeneihin ja kingeihin jaon sijaan voisi ajatella drag-artistien olevan taiteilijoita, jotka käyttävät sukupuolisuuden merkkejä välineinä taiteessaan. Dragin avulla eskapismista tulee kapinaa muun muassa sukupuolen ja arjen totuudeksi väitettyjä seikkoja kohtaan.

Joillekin dragissa esitetty hahmo voi olla pelkkä hahmo, joillekin oman sukupuolen jatke tai roolin turvissa luotu kokeilu. On hyvä muistaa, ettei drag ole sama asia kuin transsukupuolisuus, mutta se ei tarkoita, etteivätkö transihmiset voisi tehdä dragia ja nauttia siitä.

Doughertyn (2017, 49) pro gradu -tutkielmassa jotkut haastatellut transnaiset kertovat dragin auttaneen heitä vahvistamaan sukupuolikokemustaan. Dragin avulla he pystyivät esittämään kysymyksiä sukupuoleen liittyvistä tavanomaisuuksista ja käsittelemään niitä. Drag luo tilan, jossa voi vapaasti esittää puolia itsestään ja näin löytää monipuolisia sukupuolen esittämistapoja.

Dragissa tehty hahmo ei kuitenkaan edellytä tiettyä sukupuolta arjessa, ja drag-hahmokin voi olla jotain aivan muuta sukupuolibinääriin ulkopuolelta. Sukupuoliin liitettyjä piirteitä saataan yhdistellä ja näin hämmentää yhteiskunnan sukupuolelle asettamia sääntöjä, tai sukupuoli voidaan häivyttää täysin ja luoda jokin enemmän upeaa olentoa tai hirviötä muistuttava hahmo. Tätä sukupuolella leikkittelyn vapautta korostettiin kurssin aikana.

5 Taiteen vaikutukset hyvinvointiin

Hyvinvoinnin voidaan katsoa koostuvan kolmesta tasosta, joista ensimmäinen koskee perustarpeiden täyttymistä - terveydettä, elintasoa, asumista ja tuloja. Toinen taso pitää sisällään merkitykselliset ihmissuhteet ja kolmas mielekkään elämän eli mahdollisuudet toteuttaa itseään ja vaikuttaa omaan elämään. Hyvinvointi syntyy ihmisen tarpeiden tyydyttämisestä, mahdollisuuksista toimia elinympäristössä ja omista voimavaroista. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 15.)

Taiteen ensisijainen tehtävä on yleensä olla yksinkertaisesti taidetta, joka kohdataan ja arvioidaan taiteena, mutta tämän lisäksi taiteella voi olla muitakin tehtäviä yhteiskunnassa.

Taide voi haastaa pohtimaan vallitsevia käytäntöjä ja arvoja sekä vaikuttaa eri tavoin ihmisten hyvinvointiin. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 8.) Tutkimusten mukaan taidetoiminta voi kasvattaa itsetuntemusta, itseluottamusta ja itsetuntoa, arvokkuuden tunnetta ja itsensä hyväksymistä. Ihminen voi taidetoiminnan myötä tunnistaa itsessään vahvuuksia, kasvattaa luottamusta kykyihinsä ja kokea saavutuksia. Taiteellinen toiminta voi olla voimaannuttavaa tai valtauttavaa. (Laitinen 2017b, 90.)

Sosiaalinen osallistuminen ja kulttuurin harrastaminen tukevat yhteisöllistä kasvua ja luottamuksen rakentamista ihmisten välillä. Taide- ja kulttuuritoiminnan välineellisesti hyvinvointia edistäviä vaikutuksia ovat muun muassa virkistyksen, merkityksen ja elämyksien tuominen

elämään, todettu yhteys hyvään terveyteen ja työkykyyn, yhteisöllisyyden ja verkostojen rakentaminen ja sen myötä elämönhallinnan tukeminen sekä taiteen merkitys viihtyvyyden rakentamisessa. Taiteen avulla voi löytää uusia resursseja elämäänsä ja vahvistaa epäsuorasti elämönhallintaa ja saavuttaa voimaantumisen kokemuksia. (Von Brandenburg 2008, 20.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (Isola ym. 2017, 3) julkaisussa osallisuutta kuvaillaan vaikuttamisena henkilön oman elämän kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja muihin yhteisiin asioihin. Se ei ole vain osallistumista, vaan myös toimintaa ja olemista - liittymistä, suhteita, kuulumista ja yhteisyyttä. Osallisuuden osallistumisen aspektiin kuuluu myös vaikuttaminen sekä toisinaan järjestäminen ja johtaminen. Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaan siis myös aktiivista toimijuutta ja kokemuksia siitä, että pystyy vaikuttamaan. Helminen (2019, 47) mainitsee osallisuuden lähtökohdan olevan yhteiskuntaan, yhteisöön tai ryhmään kiinnittymisessä.

Osallisuus liittyy ihmisen hyvinvointiin, joka rakentuu muun muassa konkreettisista asioista, kuten toimeentulosta, asumisesta, koulutuksesta ja harrastusmahdollisuuksista. Aineettomia hyvinvoinnin rakennuspalikoita ovat myös luottamus ja luovuus, tai aineellisen ja aineettoman välille sijoittuvaa, kuten luonto, taide ja kulttuuri. Osallisuutta voidaan lisätä mahdollistamalla perustarpeiden lisäksi toimintaa, jossa ihminen voi luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. Tässä tärkeää on oman elämän ennakoitavuus ja toimintaympäristöjen ymmärrettävyys - jos ei ymmärrä elämään vaikuttavan asian toimintaperiaatetta, on siihen hankala itse vaikuttaa. Ymmärrettävyyttä ja itsemääräämistä lisää kunnioittava tapa esittää vaihtoehtoja ja tietoa sekä henkilölle riittävän ajan antaminen päätöksentekoa varten. (Isola ym. 2017, 3; 25.)

Osallisuuden tunne vahvistaa tunnetta siitä, että pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja sen hallintaan. Mahdollisuudet vaikuttaa vahvistavat itsetuntoa ja merkityksellisyyden tunnetta, ja mahdollisuus toteuttaa itseään lisää elämän merkityksellisyyttä ja rakentaa yhteyttä niin itseän kuin muihinkin ihmisiin. Jotta yhteiskunta olisi moniäänisempi, tulee monenlaisten ryhmien osallisuutta tukea ja pohtia, kuka asettaa ehdot yhteiskunnan ja palveluiden rakentamiselle. (Jaranne 2019, 11.) Taiteellinen toiminta voi auttaa reflektoimaan omaa elämää, roolia yhteisöissä ja yhteiskunnassa sekä auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia ilmiöitä. Yhteisöllisellä ja osallistavalla taiteella on kansainvälisten tutkimusten mukaan positiivinen vaikutus haavoittuvaisessa asemassa olevien hyvinvointiin, sosiaaliseen osallistumiseen, osallisuuden ja kiinnittymiseen yhteisöihin ja yhteiskuntaan. (Laitinen 2017a, 38; 41.) Drag-kursilla pyrittiin antamaan osallistujille raamit ja henkisiä välineitä omaa taiteellista toimintaa varten. Myös ryhmästä nousseita ehdotuksia otettiin vastaan ja tuettiin.

6 Draama ja draamakasvatus

Käsitettä draama on määritelty eri tavoin eri aikoina ja termejä on käytetty osin päällekkäin ja osin eri merkityksissä. Teatterilla on voitu tarkoittaa esitystä, jossa näyttelijät ovat kuvanneet jotain yleisölle, mutta myös näytelmien esittämistä, näytelmien esittämistä ja katsomista. Draamalla on voitu tarkoittaa näytelmän luomisen eteen tehtävää työtä, kuten tekstin kirjoittamisen ja esittämisen. 1960-luvulla kirjailija Brian Way on erotellut teatterin ja draaman niin, että teatterissa keskiössä on näyttelijöiden ja yleisön välinen suhde, kun taas draamassa tutkitaan osallistujien kokemusta riippumatta yleisön olemassaolosta. Wayn kah-tiajakoa on kuitenkin kritisoitu puutteelliseksi. (Heikkinen 2001, 79-80.) Draama ymmärretään yleisesti kuitenkin jonain esityksellisenä ilmiönä.

Heikkinen määrittelee draamakasvatuksen kaikeksi siksi draamaksi, jota tehdään kasvatuksellisessa kontekstissa sekä kouluissa. Ammattiteatteri ei ole Heikkisen määritelmän mukaan draamakasvatuksellista, mutta koulussa tehty, katsottavaksi tarkoitettu esitys on, vaikka siinä esiinnyttäinkin muille. Näiden ulkopuolisillakin draamallisilla alueilla voi olla yhteisiä elementtejä draamakasvatuksen kanssa, mutta arvoperusta ja tavoitteet ovat todennäköisesti poikkeavia. Draamakasvatuksessa tavoitellaan erilaisia merkityksiä ja näkökulmia ja aktiivista osallistumista passiivisen katsojan roolin sijaan. Sen avulla opitaan käsittelemään asioita ja ilmiöitä, avaamaan ajattelua ja antamaan merkityksiä. (Heikkinen 2001, 83; 85-86.)

Draamakasvatuksessa liikutaan draaman eri tiloissa eli kirjoitetaan, luodaan ja esitetään draama osallistumalla siihen. Draamakasvatus voidaan jakaa neljään oppimisalueeseen - genreihin, työtapoihin, draamaprosessit ja näiden luomat tilat. Draamakasvatuksen avulla avautuu fiktiivisiä maailmoja, joissa voi oppia jotain valitusta teemasta, itsestä, sosiaalisista taidoista ja draamasta. Opitaan teatterinteosta, roolien ottamisesta ja fiktion luomisesta yhdessä. Myös teatterin käsityötaidot, kuten lavastus ja valaistus ovat mukana taidossa luoda fiktiiville tila. (Heikkinen 2001, 90-91.)

Draamakasvatus on tärkeää, koska draamassa voidaan oppia itsestä, maailmasta ja muista sekä vahvistua oman elämän subjekteina. Arkipäivässä mahdolliset tunteet, ajatukset ja ilmaisut ovat sallittuja draamassa, ja niitä saa kokeilla ja kokea. Draama luo rajatun kontekstin, jossa tällaisia kokemuksia voidaan ilmaista ja tutkia. Näin opitaan kulttuurista, yhteiskunnasta ja itsestä. (Heikkinen 2004, 23.)

6.1 Draaman luoma turva

Esteettinen kahdentuminen on draamallisessa toiminnassa keskeinen ilmiö ja käsite. Esteettinen kahdentuminen on todellisuuden ja fiktion elävä suhde - hetket, jolloin todellinen tila tai aika muuttuu fiktiiviseksi, fiktiossa toimimista ja fiktion todellisuuden seuraamista. Nämä kaksi maailmaa ovat samanaikaisesti olemassa. Esteettiseen kahdentumiseen liittyy tietoisuus

siitä, että roolissa ollaan jonain muuna kuin itsenä, vaikka siinä ollaan itsenä, että fiktion todellisuus on fiktion todellisuutta, eikä sitä maailmaa, jossa ollaan fiktiosta poistuttua, sekä että fiktion aika on fiktion aikaa eikä reaaliaikaa. Esteettisen kahdentumisen avulla luodaan mahdollisuuksien tiloja. (Heikkinen 2004, 102-103; 105.)

Esteettinen kahdentuminen antaa tietynlaista vapautta tutkia asioita. Omasta arkiroolista poistuessa voidaan ottaa riskejä ja heittäytyä, kokeilla asioita, jotka sosiaalisessa todellisuudessa eivät ole mahdollisia. Voidaan oppia myös ajattelemaan erilaisista näkökulmista, kun astutaan hahmoon ja siitä pois. Ihmiset voivat uusien, fiktiosta kummunneiden näkökulmien varassa löytää uusia tapoja vaikuttaa omaan todellisuuteensa ja ymmärtää muita ihmisiä sekä ilmiöitä paremmin. (Heikkinen 2004, 114-115.) Dragissa voidaan esittää hyvinkin erilaista hahmoa kuin arjessa. Hahmon roolissa voi saada rohkeutta ilmaista itseään ja ottaa tilaa aivan eri tavalla, kuin arjessa. Parhaimmillaan hahmon kautta voi oppia, minkälainen oleminen tuntuu itsestä luontevalta ja hyvältä ja siirtää opitun arkeenkin.

6.2 Itseilmaisu

Itseilmaisu tarkoittaa niin kunkin omaa tapaa ilmaista tunteitaan ja mielipiteitään kuin kykyä eläytyä draaman maailmaan. Itseilmaisun osia ovat niin sanaton kuin sanallinen viestintä, esimerkiksi kehonkieli, puhe ja äänensävy. Draamatyöskentelyn avulla voidaan kehittää itseilmaisua, ja draamaymmärryksen kehittymisen lisäksi henkilökohtaisen elämän ilmaisutaidot kehittyvät. Itseilmaisun vahvistumiseen voi kuulua uudenlaisen ilmaisun kokeileminen, rohkeus olla esillä ja onnistumisen tunne esityksen päätteeksi. (Kettunen 2019, 94.) Näitä vahvistumisen puolia voi drag-kurssin kaltaisessa ympäristössä tulla esiin.

Luovat toimintatavat, itseilmaisun kehittymisen tukeminen ja osallisuus liittyvät toisiinsa. Kun oma tapa ilmaista itseä löytyy, tulee samalla näkyvämmäksi, rohkeammaksi ja itsevarmemmaksi sekä saa äänensä kuuluviin ja onnistua. Koetut vaikuttamisen mahdollisuudet ja keinot kasvavat. Taiteen avulla voidaan käsitellä vaikeitakin asioita, sillä se antaa mahdollisuuden symboleiden avulla työskentelyyn ja sopivan etäisyyden pitämiseen aiheeseen. Mielessä liikkuvista asioista voi saada paremmin otetta, kun taide toimii suojana ja vapauttajana niiden esittämiselle ja käsittelylle. (Kuitu 2021, 56.)

Luovuus ja itseilmaisu voivat tuntua joillekin hankalalta. Keholliset ja leikilliset harjoitukset voivat tuoda esiin osallistujien henkilökohtaisempia puolia, joita ei aina arjessa näe, ja leikit voivat tuntua lapsellisilta ja hölmöiltä. Ryhmän ohjaajan tulee olla tietoinen peloista ja epävarmuuksista ja antaa osallistujien toimia omista valmiuksistaan käsin innostaen kuitenkin toimintaan. (Kuvaja & Kinnunen 2019, 61.)

Itsensä ilmaiseminen voi olla myös vaikeaa, jos itsetunto ei ole kovin vahva eikä koe oloaan turvalliseksi ryhmässä. Toisiin henkilöihin tutustuminen voi jäädä heikoksi, jos ei uskalla tai

osaa ilmaista itseään kuten haluaisi. Itsensä ilmaisua ja ryhmäytymistä voi kuitenkin harjoitella, ja nämä kaksi asiaa voivat kulkea rinnan toistensa kanssa. Ryhmässä toimimaan oppiminen edesauttaa ryhmän toimintaa yksilön eteen, ja ryhmään kuulumisen voi saada aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sitoutumista. Ryhmälle annettu huomio kohdistuu myös itseen, kun on osa ryhmää. Vaikka ryhmässä toimittaisiinkin omaa tavoitetta, kuten valmistumista varten, voi tietää muiden liikkuvan kohti samaa tavoitetta. Itseilmaisuus antaa muille mahdollisuuksia oppia tuntemaan kunkin henkilön, mutta myös henkilölle itselleen mahdollisuuden oppia tuntemaan itsensä paremmin. Erilaisia tunteita ja ajatuksia voidaan oppia tunnistamaan ja hyväksymään, ja turvallisuudessa ryhmässä voi huomata, ettei kokemusten kanssa ole yksin. (Aalto 2019, 102-103.)

6.3 Ohjaajuus

Ohjaajan toiminnan merkitys ryhmässä harrastaville on suuri. Kannustava asenne ja pienetkin tavat huomioda ja toimia sensitiivisesti tarjoavat merkittävästi turvallisemman harrastuskokemuksen. Ohjaajan tulee huomioda kaikki toimintaan osallistuvat ja kunnioittaa kunkin tarpeita ja tapaa osallistua. Hän kuuntelee, kysyy mielipiteitä ja osaa myös antaa tilaa ja aikaa ryhmäläisten kysymyksille, keskustelulle ja tutustumiselle. Tarvittaessa hän jakaa puheenvuoroja, jotta myös hiljaisemmat saavat vuoron puhua ja tuoda äänensä kuuluviin. (Onkamo & Puttonen 2021, 119-121.) Kurssia ohjattaessa pyrin varmistamaan, että kaikki tulevat huomioituksi esimerkiksi kysymällä suoraan, oliko hiljaisemmalla henkilöllä mietteitä.

Ohjaajan on hyvä olla suunnitellut tuntiensa sisällön ja rakenteen hyvin ja ottanut kohderyhmänsä huomioon suunnitelmissaan. Hän on valmistautunut myös muutoksiin ja haastaviin tilanteisiin ja miettinyt valmiiksi, miten mahdollisia haasteita ratkaistaan. On ohjaajan vastuulla asettaa ryhmän rajat ja huolehtia niistä. Rajat luovat turvaa ja niistä voidaan keskustella ja sopia myös yhdessä ryhmän kanssa. Ryhmän kokoontumisten alussa kannattaa sopia yhteisistä pelisäännöistä ja turvallisemman tilan periaatteista. Sensitiivinen ohjaaja antaa tilaa erilaisille tavoille ilmentää itseään. Hän osaa myös huomioda oman roolinsa ryhmädynamiikassa ja pyrkii välttämään ryhmäläisten eriarvoistamista. (Onkamo & Puttonen 2021, 122-124.)

Jotta teatteriin kuuluvaan roolityöskentelyyn ja esillä oloon pääsisi pehmeästi sisään, ohjauksen ja harjoitteiden tulee olla ohjaajalle selkeää. Olennaista on aloittaa matalan kynnyksen harjoitteista asteittain haastavampiin harjoitteisiin. Tärkeää olisi myös, että ohjaaja on itse kokeillut harjoitteita tai kehittänyt ne. Aloittelevaa esiintyjää ei saa laittaa esiintymistilanteeseen, ennen kuin hänellä on riittävät valmiudet siihen. Ensimmäisillä tunneilla rakennetaan esiintyjien nautintoa ja luottamusta opetustilannetta kohtaan. Opitaan työskentelemään oman kehon ja ilmaisukyvyyn rajoissa, ja huomataan, että epäonnistumiset eivät ole huono

asia. Muiden edessä esiintymistä harjoitellaan ensin ryhmän kanssa ennen kuin esiinnyttään oikealle yleisölle. Myös yksittäisten tuntien sisällä edetään lämmittelypelien ja -leikkien avulla kunkin tunnin aiheen äärelle. (Leikkonen 2001, 164-166, 202.) Kurssi ja kurssikerrat rakennettiin tällaisen asteittain etenevän rakenteen varaan.

7 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena kehittämistyönä. Kurssiin suunniteltiin erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä, jotka tukevat itseilmaisua, luovuutta ja drag-hahmon luontia. Osallistujien toimimista havainnoitiin ja palautetta ja kokemuksia kerättiin myös yhdessä keskustellen. Kurssin valmistelu- ja ohjaustyö kuuluivat opinnäytetyökokonaisuuteen.

7.1 Kehittämismuotoinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön kurssiosuudessa käytettiin taidelähtöisiä menetelmiä. Taidelähtöisten menetelmien tavoitteena on vaikuttaa ja saada aikaan muutosta osallistujien ajattelussa ja toiminnassa. Taidelähtöiset menetelmät pyrkivät taiteen keinoin synnyttämään keskustelua ja yhteistä pohdintaa ja näiden kautta uutta ymmärrystä eri aiheista. Työskentelyssä keskeistä on rohkaiseminen luovuuteen, uusien ajatusten ja oivallusten herättäminen, näkeminen ja kokeminen. (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 10.) Itseilmaisun vahvistamiseen pyrkivä kurssi ja taidelähtöisten menetelmien tavoitteet sopivat hyvin yhteen - luovuus, uuden kokeminen ja itsestä ja muista uuden ymmärtäminen ovat drag-taiteen ytimessä.

Tutkimuksessa tarkkailu on metodina havainnointia. Havainnoista tehdään myös päätelmiä ja synteesejä eli kokoavia näkemyksiä pääasioista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 183.) Itseilmaisun vahvistuneisuuden arviointiin käytettiin menetelmänä havainnointia ja keskeisesti keskustelua ryhmän kanssa. Kunkin kurssikerran päätteeksi ryhmän kanssa keskusteltiin sen kerran aiheista ja tunteista ja viimeisellä kerralla pidettiin purku- ja kokemuskerta.

7.2 Opinnäytetyön suunnittelu ja toteutus

Kehittämistyöhön kuuluu toimintasuunnitelma, jonka avulla opinnäytetyön tekijä selkeyttää opinnäytetyön ideaa ja tavoitteita itselleen perustellen ja harkitusti. Ohjaavia kysymyksiä tässä vaiheessa ovat mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Toimintasuunnitelmassa kartoitetaan vastaavanlaisten ideoiden olemassaolo alalla, idean kohderyhmä ja tarpeellisuus, lähteet ja ajankohtainen keskustelu. Näihin asioiden verraten opinnäytetyön tekijä arvioi omia taitojaan, kykyjään ja valmiuksiaan idean toteuttamiseen. Myös idean toteutuskeinoja ja aikataulua pohditaan realistisesti. Tapahtumana toteutettavan kehittämistyön raportin tulee sisältää tietoa ohjelmasta, sitä koskevista valinnoista ja ratkaisuista, tiedottamisesta, ilmoittautumisesta, maksuista, kutsuista ja sopimuksista. (Vilkka & Airaksinen 2003, 26-28; 55.)

Kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä toteutustapa tarkoittaa niin tiedon ja materiaalien hankintaa kuin konkreettista toteutusta. Tutkimuksellisia menetelmiä tulee käyttää harkiten, ettei työmäärä kasva liian suureksi. Ei ole myöskään välttämätöntä analysoida mahdollista kerättyä aineistoa yhtä tarkasti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, vaan aineistoa voi käyttää lähdemateriaalin lailla. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56-58.)

Kehittämisprosessia voidaan kuvata jatkuvana spiraalina, jossa kehittämistoiminta alkaa suunnittelusta, etenee toimintaan ja sen havainnoinnin ja reflektoinnin kautta jälleen suunnitteluun ja alkaa alusta. Kehittämistoiminnan tuloksia arvioidaan uudelleen ja uudelleen ja toimintaa täsmennetään ja perustellaan jatkuvana prosessina. Kehittymistä tapahtuu keskeisesti reflektointivaiheessa eli toimintaa arvioidessa. (Toikko & Rantanen 2009, 66-67.) Tätä opinnäytetyötä tehdessä käytiin yksi mallin mukainen kehä, sillä toiminta, kurssin pitäminen, oli suunnittelun tulosta eikä kokonaisuutta tarkemmin suunniteltu enää kurssin ollessa käynnissä. Havainnoinnin, palautteen ja näiden reflektoinnin tuloksena päädyttiin jälleen seuraavaan suunnitteluvaiheeseen eli pohdintaan siitä, miten kurssikokonaisuutta voidaan kehittää seuraavia toteutuksia varten.

Opinnäytetyön kurssin toteuttamiseen kuului kurssiohjelman suunnittelu, kurssista tiedottaminen, lahjoitustuotteiden kysyminen sekä itse kurssin ohjaaminen. Kurssi koostui kuudesta kolmen tunnin kerrasta sekä yhdestä esitysillasta. Kullakin kurssikerralla keskityttiin tiettyyn dragin tai drag-esiintymisen teemaan. Teemat olivat tutustuminen ja nykydragin historia, hahmon rakentaminen, maskeeraus, yleisökontakti ja esiintyminen. Kuudes kerta oli oikea show-ilta ja seitsemäs kerta lopetus- ja purkukerta.

Kurssista tiedottaminen tapahtui Oranssin kanavien välityksellä. Kurssin alaikärajaksi asetettiin 18 vuotta, jotta osallistujat voisivat käsitellä halutessaan myös seksuaalisuuteen liittyviä teemoja vapaasti. Ilmoittautumiset pyydettiin lähetettävän sähköpostitse ja ilmoittautuneista suunniteltiin valittavan kahdeksan kurssille. Ilmoittautujien toivottiin vastaavan kysymyksiin ”Miksi drag kiinnostaa sinua?”, ”Mitä toivot kurssin antavan sinulle?” ja ”Onko muuta, jota tahdot kertoa itsestäsi?”. Näin pystyttäisiin selvittämään, keiden toiveet kurssista ja dragista sopivat yhteen kurssin sisällön kanssa. Esimerkiksi pelkästään meikkaamisesta kiinnostunut henkilö ei välttämättä saisi esiintymis- ja ilmaisupainotteisesta kurssista niin paljon hyötyä itselleen kuin esiintymisestä kiinnostunut henkilö.

Koska kurssi tahdottiin pitää maksuttomana osallistujille eikä näin ollen peritty materiaali- maksuja, meikkejä varten kysyttiin eri meikki- ja maskeerausliikkeiltä lahjoituksia kurssilaisia varten. Aivan kaikkea ei osallistujille voitu tarjota, ja maskeeraukseen kuuluvista olennaisista välineistä ilmoitettiin osallistujille ennen kurssin alkua.

Kurssin ohjaamisessa hyödynnettiin turvallisemman tilan periaatteita, sensitiivistä otetta ja erilaisia draamaharjoituksia. Esiintymistä ja itseilmaisua tukevia harjoituksia etsittiin ja sovellettiin kurssia varten.

7.3 Opinnäytetyön arviointi

Vaikka kehittämismuotoinen opinnäytetyö ei olekaan perinteinen tutkimus, tulee sen teossa kuitenkin olla mukana tutkiva asenne. Tämä tarkoittaa monipuolisia valintoja ja niiden tarkastelua ja perustelua. Tietoperustaa tulee käyttää läpi opinnäytetyön, pääasiassa oman alan kirjallisuutta hyödyntäen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154.) Tässä opinnäytetyössä valintoja on tehty ja perusteltu erityisesti ohjattavia ajatellen ja tietoperusta tukee osallistujien huomiointiin ottamisen merkityksellisyyttä.

Oppimisprosessiin kuuluu oman opinnäytetyön arviointi. Kehittämistyön arviointi poikkeaa tutkimuksellisen opinnäytetyön arvioinnista, sillä työt ovat luonteeltaan erilaisia. Arvioinnissa on hyvä käsitellä työn ideaa, eli aihepiiriä, idean kuvausta, tavoitteita, teoreettista viitekehystä, tietoperustaa ja kohderyhmää. Lukijan tulee helposti ymmärtää, minkälaiset opinnäytetyön tavoitteet ja aihe ovat. Tärkein osa kehittämistyötä on tavoitteiden saavuttaminen. On hyvä pohtia, mitkä tavoitteet jäivät saavuttamatta ja miksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154-155.)

Jotta arviointiin saisi monipuolisuutta, on hyvä kerätä jonkinlaista palautetta myös tuotteen kohderyhmältä. Voi kysyä esimerkiksi tapahtuman onnistumisesta tai tuotteen käytettävyydestä ja toimivuudesta. Opinnäytetyön tulee olla ammatillisesti kiinnostava ja kohderyhmälleen merkittävä. Merkittävyyttä ja kiinnostavuutta arvioidessa voi pohtia lopputuloksen innovatiivisuutta, oivaltavuutta ja ammatillista kehittävyyttä. Työn toteutustapa on myös keskeinen arvioinnin kohde. Tähän voivat kuulua keinot saavuttaa tavoitteet ja aineiston kerääminen. Tapahtumien kohdalla voi kuvailla keinoja, joilla tapahtumasta saatiin tavoitteita vastaava. Voi myös arvioida, olisiko toisenlainen toteutustapa toiminut onnistuneemmin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157-158.)

Lähdemateriaalien laatua ja laajutta sisällöntuottamisessa tulee myös arvioida, samaten opinnäytetyön kielellistä asua ja raportointia. Itse voi pohtia omaa kriittisyyttä ja pohtivuutta sekä työn johdonmukaisuutta ja vakuuttavuutta. Oma ammatillinen kasvu on myös hyvä arvioinnin kohde, sillä opinnäytetyössä harjoitellaan kokonaisuuksien ja ajan hallintaa, yhteistyö- ja kehittämistaitoja sekä kirjallista ja suullista ilmaisua. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 159.)

Palautetta kohderyhmältä eli kurssiosallistujilta kerättiin kurssin aikana ja purkukerralla, joka pidettiin kurssin päätteeksi. Palautteen on hyvä koskea opinnäytetyön yhtä tavoitetta eli itseilmaisun vahvistamista, mutta myös kurssin onnistumista yleisesti sekä kurssin oheen kuulu-

vaa drag-showta. Myös Oranssin yhteyshenkilöltä pyydettiin palautetta kokonaisuuden onnistumisesta ja hallinnasta. Alustava arviointisuunnitelma laadittiin opinnäytetyöprosessin alussa (Liite 1).

8 Kurssin toteutus

Kurssi koostui kuudesta kolmen tunnin tapaamisesta ja yhdestä esitysillassa. Kertoja oli yksi per viikko, eli kurssi tapahtui seitsemän viikon aikana. Esitysiltaa ennen oli viisi kurssikertaa, joiden teemat pyrkivät tutustuttamaan ryhmän toisiinsa ja dragiin sekä antamaan välineitä oman esityksen luomista varten. Esitysillassa viikkoa myöhemmin pidetty viimeinen kerta oli varta vasten kurssiin liittyvistä kokemuksista puhumiseen ja tulevaisuuden drag-suunnitelmien jakamiseen.

Syyskuun lopulla alkaneen ensimmäisen kerran ohjelmaan kuului ryhmän tutustumista tilaan, kurssin aikatauluun, toisiinsa ja dragiin. Toisella kerralla teemana oli hahmon rakentaminen, jota käsiteltiin teatteriharjoitusten ja keskustelemisen avulla. Kolmannella kerralla kokeiltiin maskeerausta ja juteltiin samalla siihen liittyvistä kikoista. Neljännellä kerralla tehtiin kontaktiin liittyviä harjoitteita ja keskusteltiin esitysideoista. Viides kerta oli jätetty melko avoimeksi, jotta osallistujat saivat toivoa, millä tavalla tahtoisivat treenata esiintymistä. Kuudes kerta oli itse esitysilta ja seitsemäs kerta oli tarkoitettu kurssin purkua, kokemusten jakoa ja yhdessäoloa varten.

Kurssikerrat pyrin jaottelemaan teemoittain ja koostamaan teemaan sopivia harjoitteita. Käytin harjoitteita, jotka ovat minulle entuudestaan tuttuja mm. teatteriharrastuksesta ja Laurean draamakurssilta. Vinkin yhtä harjoitetta varten sain esiintyjäystävältä, joka on pitänyt itse lyhyen drag king -pajan. Muutamaa harjoitusta muuntelin drag-kontekstia ja matalan kynnyksen osallistumista varten sopivammaksi tai kehitin itse.

8.1 Lahjoitustuotteet

Eri kosmetiikka- ja maskeeraustarvikeliikkeille lähetettiin elokuun aikana sähköpostia kysyen lahjoitustuotteita kurssille, sillä kurssista ei peritty maksua, jolla osallistujille olisi voinut tuotteita ostaa. Osa liikkeistä joutui hylkäämään ehdotuksen ja osalta ei tullut vastausta. Kurssille saatiin lahjoituksena irtoripsiä ja ripsiliimaa Punanaamiolta sekä kosmeettista glitteriä ja kasvokoruja Glitternistiltä ja Ruffle Armyn Glittershopilta.

Toiveena oli, että kurssin osallistujille olisi voinut mahdollistaa useampia maskeeraustarvikkeita, sillä tarvikkeiden tarjoaminen madaltaa taloudellista kynnystä aloittaa drag-harrastus

ja tulla kurssille. Yksin voi olla myös haastavaa selvittää, mitä kaikkea drag-meikkiin voi tarvita. Ennen kurssin alkua kurssilaisille lähetettiin tietoa siitä, minkälaiset meikit ja tarvikkeet ovat niin sanotusti olennaisimpia ja mistä niitä voi hankkia.

8.2 Kurssin viestintä

Kurssista ilmoitettiin yhteistyökumppani Oranssin välityksellä. Oranssin nettisivuilla julkaistiin teksti, jossa esiteltiin kurssin idea, aikataulu ja ohjelma, saavutettavuustietoja ja ilmoittautumishjeet. Teksti linkattiin Oranssin sosiaalisiin medioihin. Ilmoittautuminen tapahtui lähettämällä sähköpostia, johon pyydettiin kirjoittamaan oma ikä, kertomaan kiinnostuksesta dragia ja kurssia kohtaan, toiveet kurssin annista, pystyykö osallistumaan kaikille kerroille ja muuta, jota tahtoo itsestään kertoa. Ilmoittautumisia otettiin vastaan kymmenen päivän ajan julkaisusta.

Alla olevassa kuviossa (Kuvio 1) näkyy kurssi-infon oheen tekemäni kuvituskuva, jossa korttipakan hertoista jätkä-, kuningatar- ja kuningas-kortti ovat rivissä. Hahmojen päälle on piirretty paksummalla viivalla uusia elementtejä, kuten ripsiä, huulipunaa ja viiksiä. Kuningattaren ja kuninkaan välissä seisoo narrihahmo, ikään kuin korttipakan jokeri, pensseli kädessään tyytyväisen näköisenä. Kuvituksen ajatuksena on viestiä dragin sukupuolta kyseenalaistavista ja karnevalisoivista puolista ja kertoa, että kurssilla voi ilmaista itseään niin maskuliinisesti, feminiinisesti, näiden yhdistelmänä tai kyseisen jaon ulkopuolelta. Kuva julkaistiin myös Oranssin somepostauksissa Facebookissa ja Instagramissa kurssi-infoon johtavan alustuksen ja linkin kera.

Kuvio 1: Kurssi-infon kuvitus

Oranssin nettisivuilla julkaistuun infotekstiin linkitettiin Oranssin saavutettavuustiedot, joita tarkennettiin ennen tekstin julkaisua. Mittasin oviaukkojen ja kynnysten leveyksiä ja korkeuksia sekä ramppien kaltevuuksia. Kerroin, miten wc:t on varusteltu ja kuinka paljon tilaa niissä on. Saavutettavuustiedot toivon mukaan tekevät osallistumisesta helpompaa, kun osallistujat pystyvät arvioimaan, miten tilassa pystyy liikkumaan.

Ilmoittautumisia tuli yhteensä 11. Alun perin suunnitelmana oli ottaa kurssille kahdeksan henkilöä. Kurssille otettiin kuitenkin kaikki yksitoista ilmoittautunutta, joista osa jo ilmoittautuessaan ilmoitti joutuvansa jäämään joiltain kerroilta pois. Tämän takia yhdentoista hengen kokoinen ryhmä tuntui hallittavalta, ja lopulta kävikin niin, että kaksi ilmoittautunutta eivät päässeetkään kurssille ollenkaan. Kurssilaisille lähetettiin kaksi päivää ilmoittautumisen sulkeutumisen jälkeen tarkempaa tietoa muun muassa aikataulusta ja suositelluista tarvikkeista.

Kurssikertojen välissä osallistujille lähetettiin sähköpostiviestinä yhteenveto siitä, mitä kullakin kerralla tehtiin ja pohdittiin. Viestit tarkoitettiin avuksi niille, jotka eivät kerralle päässeet, ja myös muistin virkistämiseksi paikalla olleille. Niissä myös kerrottiin, mitä ensi kerralla tullaan tekemään ja miten kannattaa varustautua.

Esitysiltaa varten tein kuukautta esitysiltaa aikaisemmin digitaalisesti julisteen (Kuvio 2), jossa koeputkissa lilluu eri kehitymisasteisia ihmismäisiä olentoja. Ulkoasun ja väripaletin on tarkoitus viitata Halloweenin ajankohdan puitteissa tieteisfiktioon ja uusien drag-esiintyjien kehittymiseen. Juliste kiinnitettiin Oranssin tiloihin ja julkaistiin Oranssin nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa tekstin kera. Tapahtuman infoteksti sisälsi suomeksi ja englanniksi lyhyen kuvauksen tapahtumasta, päivämäärän, aikataulun, tiedon pääsymaksusta, ikärajattomuudesta ja sisältöhuomioista. Myös Oranssin turvallisemman tilan periaatteisiin ja saavutettavuustietoihin linkattiin. Päivitin myöhemmin tekstiin esiintyjien nimet niiden varmistuessa, joskin niihin tuli vielä muutoksia esiintymispäivänä, jolloin en enää ehtinyt muokata netissä olevaa tekstiä. Juliste herätti ihastusta kurssilaisissa, kun he näkivät sen Oranssin tiloissa noin puolessavälissä kurssia.

Kuvio 2: Esitysillan juliste

8.3 Kurssikerrat

Yhteisiä tapaamisia oli kaiken kaikkiaan seitsemän, jotka jakautuivat seitsemälle viikolle. Kuudennen viikon kerta oli yleisölle avoin esitysilta, mutta päivällä ryhmä oli yhdessä valmistautumassa ennen yleisön saapumista. Kullakin kurssikerralla oli aihe tai teema, johon sisältö liittyi. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 3) on kuvattu kunkin kurssikerran päivämäärä, sisältö ja osallistujamäärä.

Kurssikerta	Osallistujamäärä	Sisältö
1: 25.9.	8	Tutustuminen ja ryhmäytyminen, kurssi-info, drag-esitelmä
2: 2.10.	8	Lämmittely, hahmoharjoitteet, hahmoista ja nimistä juttelu
3: 9.10.	8	Tietopaketti meikkaamisesta, omat meikkikokeilut
4: 16.10.	5	Lämmittely, kontaktiharjoitteet, numeroista juttelu
5: 23.10.	8	Lämmittely, numeroiden harjoittelu ja niistä juttelu
6: 29.10.	9	Yhdessä laittautuminen ja esiintyminen
7: 6.11.	6	Kurssin purku keskustellen

Taulukko 1: Kurssikerrat

Seuraavissa alaluvuissa kuvataan kurssikertojen toteutumista ja sisältöä. Lukuihin sisältyy kunkin kerran välitavoite ja kuvaus siitä, saavutettiin se. Perusteellisemmin pohdin toteutuksen onnistumista ja kehittämiskohtia arviointiluvussa. Yksityiskohtaiset kuvaukset ensimmäisestä viidestä kurssikerrasta löytyvät tämän työn liitteenä (Liite 2).

8.3.1 Ensimmäinen kerta: Tutustuminen

Ensimmäisen kurssikerran sisältönä oli paikkaan, kurssin ohjelmaan, ryhmään ja dragiin tutustuminen. Tämän kerran tavoitteena oli saada ryhmän jäseniä tutustumaan toisiinsa.

Tapaamisen alussa esittelin tilat, itseni, kurssin opinnäytetyökontekstin ja Oranssin turvallisemman tilan periaatteet. Tutustumista varten aloituspiirissä sai kertoa nimensä, kiinnostuksesta tai suhteesta dragiin ja tuntemukset kurssin alkamisesta. Ohjasin tutustumisleikkejä, joiden aikana ryhmä tuntui lämpiävän. Tutustumisleikit toimivat toivomallani tavalla, ja ryhmäläiset saivat jaettua itsestään asioita ja pitää hauskaa. Leikkien jälkeen pidettiin noin puolen tunnin tauko. Tauolla ryhmäläiset juttelivat spontaanisti keskenään jaetuista kiinnostuksen kohteista.

Tauon jälkeen pidin pienen esitelmän, jossa kerroin dragista, sen historiasta ja nykypäivänä näkyvistä vaikutteista. Esitelmän jälkeen keskustelimme heränneistä mietteistä, ja siitä, kuinka dragin ei tarvitse olla esimerkiksi koomista eikä hahmon tarvitse olla aina samanlainen. Jotkut jakoivat hahmo- ja esitysideoitaan ja ihastelivat toistensa ideoita.

Lopetusharjoituksessa pyysin jakamaan jonkin merkittävän kokemuksen ensimmäiseltä kurssikerralta. Jaetut kokemukset olivat positiivisia ja liittyivät muun muassa tutustumisleikkeihin sekä uskallukseen tulla paikan päälle. Tämän jälkeen kerroin, mitä ensi kerran ohjelmaan kuuluu.

Tavoite osallistujien tutustumisesta toteutui hyvin. Alussa koettu jännitys väheni tutustumisleikkien myötä, joiden avulla löytyi myös paljon yhteistä osallistujien väliltä. Ryhmäläisten kyky olla levollisin mielin toistensa seurassa oli myös erittäin tärkeää kurssin jatkon kannalta - harjoitteiden teko ja omien ideoiden jakaminen sujui helpommin, kun voi luottaa ryhmään eikä jännitä niin paljoa.

8.3.2 Toinen kerta: Hahmojen kokeilu

Toisen kurssikerran sisältönä oli hahmoarkkityyppien kokeilua teatteriharjoitusten avulla ja hahmoihin liittyvistä ajatuksista puhuminen. Tämän kerran tavoitteena oli ohjata osallistujia pohtimaan omaa kehollista itseilmaisua.

Edellisellä kerralla oli ryhmässä toivottu yhteistä chat-ryhmää ajatusten ja resurssien jakamista varten myös sunnuntaipäivien ulkopuolella, joten laitoin esiin paperin, johon sai halutessaan kirjoittaa yhteystietonsa chattia varten. Loin halukkaille chat-ryhmän päivää myöhemmin. Aloitimme yhdessä käymällä kuulumiskierroksen, jossa kerrattiin nimet ja kukin sai kertoa haluamansa kuulumiset ja tuntemukset tulevasta päivästä. Oli tutustuttu uusiin dragiin liittyviin asioihin ja mietitty omaa esitystä. Muusta arjesta johtuvaa väsymystä ilmaistiin, mutta intoa alkavaa kurssikertaa kohtaan oli myös.

Ennen harjoitteita oli kaksi lämmittelyä. Lämmittelyt nostivat tunnelmaa ja energiatasoja, ja otin mukaan myös osallistujien ehdottamia elementtejä lämmittelyihin. Lämmittelyleikkien tarkoituksena oli myös viritellä assosiointikykyä ja ajattelua hahmoarkkityypeistä. Leikit sujuivat hyvin ja herättivät naurua.

Ohjasin lämmittelyn jälkeen kaksi harjoitetta, joista ensimmäisessä pääsi kokeilemaan erilaisen tunteiden ja hahmoarkkityyppien esittämistä kävellessä. Osallistujat heittäytyivät harjoitukseen hyvin. Harjoitteen jälkeen juttelimme hetken siitä, miltä harjoite tuntui tai mitä ajatuksia se herätti. Osallistujat huomasivat, että tietyt tunteet ja arkkityypit vetivät puoleensa ja tuntuivat kiinnostavilta.

Toinen harjoite oli pieni hahmonluonti. Harjoituksen tarkoituksena oli päästä luomaan nopea hahmo omien ja muiden antamien ominaisuuksien perusteella. Jaoin osallistujat pareihin, jotta ajatuksia harjoituksen hahmosta voisi pallorella jonkun kanssa, ja jotta ei olisi esiintymistilanteessa yksin.

Harjoitteiden jälkeen pidettiin noin 20 minuutin tauko, jonka aikana muutamat kurssilaiset rupattelivat keskenään. Tauon jälkeen keräännymme istumaan ja keskustelemaan kunkin hahmoideoista. Puhuimme muun muassa siitä, kuinka hahmon ei tarvitse olla kaiken yli kantava henkilöahmo, vaan se voi vaihtua esityksestä toiseen. Juttelimme myös esiintymisnistä ja siitä, millä eri tavoin sellaisen voi keksiä.

Lopuksi ohjasin taas edellisenkin kerran lopussa käydyn harjoituksen, jossa pyysin kurssilaisia jakamaan jonkun päivän aikana mieleen painuneen hetken. Moni oli valinnut hetkekseen tunnekävelyharjoitteen ja jonkun tietyn arkkityypin siitä. Muutamalla oli hetkenään hahmonluontiharjoite. Valitut hetket olivat pääasiassa positiivisia, mutta hahmonluontiin liittyi myös tunne jumissa olosta.

Kerroin seuraavasta kerrasta ja siihen liittyvistä tarpeista. Mukana tällä kerralla oli myös yksi henkilö, joka ei ollut päässyt ensimmäisellä kerralla paikalle. Tuntui siltä, että hän pääsi hyvin ryhmään mukaan, ja näin hän myöhemmin myös ilmaisi. Yksi muu henkilö ei päässyt tällä kerralla paikalle.

Itseilmaisun pohdintaan ohjaamisen tavoite täyttyi. Valitsemieni harjoitteiden avulla osallistujat pääsivät kokeilemaan erilaisia tapoja käyttää kehoaan ja tutkimaan, mitkä niistä tuntuvat kiinnostavilta ja luontevilta. Osallistujat jakoivat harjoitteiden aikana heränneitä tunteuksia ja ajatuksiaan, joista valtaosa oli positiivisia. Tietyt osallistujia kiinnostaneet kehollisen ilmaisun tavat näkyivät myös joidenkin esityksissä kurssin lopulla.

8.3.3 Kolmas kerta: Maskeeraus

Kolmannella kurssikerralla aiheena ja tekemisenä olivat lavameikit. Paikalla oli maskeerauskoulutuksen käynyt drag-artisti Varanka kertomassa ehostukseen liittyvistä asioista. Päivän ohjelmaan kuului Varankan kuuntelu ja kunkin oma meikkaaminen. Tämän kerran tavoitteena oli tutustuttaa osallistujat maskeeraukseen osana drag-hahmon luomista. Dragissa on usein tapana tehdä arjesta poikkeavia, voimakkaita ja liioiteltuja meikkejä. Ulkonäön avulla voi myös tukea esityksensä viestiä tai teemaa.

Aluksi kävimme kuulumis- ja nimikierroksen, jonka jälkeen Varanka aloitti kertomalla eri meikkisiveltimistä, muista välineistä ja meikeistä. Tarkoituksena oli jakaa osallistujille tietoa meikeistä ja välineistä ja niiden käyttötarkoituksesta. Varanka kävi vaihe vaiheelta kertoen ja välineitä näyttäen, miten itse tekee dragmeikkinsä. Painotimme myös sitä, ettei ole tiettyä ”oikeaa” tapaa tehdä drag-meikkiä, vaan tyylejä on monia.

Jaoin kurssilaisille lahjoitustuotteina saadut irtoripset, glitterit, ihotimantit, liimat ja siveltimet. Meikkaamisen ohessa syntyi jonkin verran jutustelua, mutta tunnelma oli melko tekemi-

seen keskittynyt. Pyrin kysymään aika ajoin, oliko kellään esiintymisulkonäköön liittyviä ideoita tai kysymyksiä. Minulta ja Varankalta kysyttiin välillä neuvoa jonkin tietyn meikkausasian tiimoilta, johon vastasimme tietomme mukaan.

Kurssikerran loppua kohden kyselin, heräsikö osallistujilla havaintoja tai tunteita omasta meikkaamisestaan. Kantava tunne oli, että drag-meikit ovat haastavia. Jotkut olivat oppineet ja kokeilleet uutta Varankan neuvomana, ja joillakin heräsi ideoita omaa esiintymismeikkiä varten.

Tavoite maskeeraukseen tutustumisesta toteutui. Osallistujat sanoivat oppineensa ja oivalta-neensa meikkaamisesta uusia asioita, vaikka se tuntuikin haastavalta. Ideoita omasta esiintymismeikistä heräsi ja jaettiin. Jos kurssikertoja olisi ollut enemmän, olisi voinut kenties pitää myös toisen maskeeraukseen keskittyvän kerran, jotta sitä olisi päässyt harjoittelemaan enemmän yhdessä.

8.3.4 Neljäs kerta: Yleisökontakti

Neljännelle kerralle pääsivät vain noin puolet, sillä osa oli töissä tai sairaana. Suunnitelmissa oli teatteriharjoitteita kontaktiin liittyen ja keskustelua esitysideoista. Koska osallistujia oli vähemmän kuin odotin, päätin karsia muutaman harjoitteen, jotta aikaa voisi käyttää paikalla olijoiden esitysnumeroiden työstämiseen. Tämän kerran tavoitteena oli suunnata osallistujien huomio tapoihin, joilla he ovat kontaktissa muiden ja yleisön kanssa.

Aloitimme jälleen kuulumiskierroksella, jossa sai jakaa viikolla tapahtuneita asioita ja tunteuksia. Tämän jälkeen ohjasin kaksi lämmittelyä, joissa viritettiin osallistujia kontaktiin toisten kanssa. Lämmittelyjen aikana syntyi hymyä ja naurua.

Olin suunnitellut ohjaavani neljä harjoitetta kurssikerran aikana, mutta jätin niistä kaksi pois vähäisen paikalla olijoiden määrän takia. Ideana tehdyissä harjoitteissa oli kontaktin muodostaminen, kasvojen ja ilmeiden käyttö sekä oman hahmon liikekielen tutkiminen. Osallistujat huomasivat, että ilmeiden ylläpitäminen oli välillä hankalaa, mutta myös hyödyllistä lavalla ilmeilyn kannalta. He huomasivat myös liikkeissään piirteitä, joita tahtoivat hioa tai jotka välittyivät muille eri tavalla, kuin oli tarkoittanut.

Kaksi muuta suunnittelemaani harjoitetta jätettiin pois, sillä ryhmäläisistä tuntui siltä, että tahtoisivat käydä mieluummin läpi omia esitysideoitaan. Puhuimme hetken katseen suuntaamisesta ja siitä, kuinka se vaikuttaa numeron tulkintaan. Pidimme tämän jälkeen tauon. Tauon jälkeen kukin osallistuja sai vuorollaan jakaa kappaleen tai kappaleet, joita suunnitteli käyttävänsä esityksessään, ja kertoa numerostaan. Jotkut jakoivat ajatuksia sanallisesti ja jotkut kokeilivat myös liikkeitä muiden edessä tai lavalla. Jaoimme ajatuksia ja vinkkejä siitä,

miten voisi saada haluamaansa rekvisiittaa tai esimerkiksi minkälaiset liikkeet ja ilmeet välittäisivät parhaiten esityksen viestiä. Kaikilla paikalla olleilla oli jonkinlainen ajatus numerosta ja halu esittää se.

Lopuksi kävimme iltapäivän tuntemukset läpi. Ilmaisin, että itselläni oli hieman epävarma olo kerran ohjaamisesta, koska suunnitelmani muuttuivat. Osallistujat sanoivat, että toisten ideoiden kuuleminen ja niiden yhdessä hiominen oli mukavaa, ja että kerta oli kuitenkin hyödyllinen.

Vaikka en päätenytkään ohjaamaan kaikkea suunnittelemaani, kontaktin tutkimisen tavoite toteutui ainakin osittain. Osa kurssilaisista oli poissa, joten heille teemaa avasin kerran jälkeen lähettämässäni sähköpostiviestissä. Paikalla olleet huomasivat esimerkiksi, että omaa liikekieltään voi korostaa tai liioitella vielä enemmän, ja että katseen suunta lavalla vaikuttaa siihen, miten hahmoa tai esitystä tulkitaan.

8.3.5 Viides kerta: Numeroiden harjoittelemista

Viidennen kerran ohjelman olin jättänyt löyhäksi, jotta kurssilaiset saisivat ehdottaa, mitä tarvitsisivat esiintymistä edeltävältä kurssikerralta. Edellisellä kerralla oltiin sovittu, että esiintymishalukkaat saavat testata numeroitaan. Tavoitteena oli siis tukea osallistujia esiintymiseen valmistautumisessa.

Yksi henkilö ilmoitti, ettei esiinny illassa, ja toisen henkilön esiintyminen oli siitä kiinni, löytääkö hän sopivia vaatteita. Jo viikkoa aiemmin kolmas henkilö oli myös kokenut paineita lähestyvistä esityksillään ja ehdotti, että voisi toimia avustajana, jos muiden numerot sitä vaativat. Ehdotin, että hän voisi toimia stagehandina eli henkilönä, joka valmistelee lavan numeroiden välissä, mikä sopi hänelle ja helpotti hänen oloaan.

Aloitimme alkupiirillä, jossa sai taas jakaa omia kuulumisia ja tuntemuksia haluamansa mukaan. Intoa oli muiden ryhmäläisten numeroiden näkemistä kohtaan. Ennen lavalle nousua ohjasin pienet lämmittelyt, joiden tarkoituksena oli lämmitellä kehoa ja kasvoja.

Tämän jälkeen muodostimme Oranssin lavan eteen katsomon tuoleista numeroiden harjoittelemista varten. Kertasimme, että tiedostamme numeroiden olevan vielä keskeneräisiä. Kurssilaiset saivat vapaasti vuorollaan nousta lavalle, tiettyä järjestystä ei määrätty. Alussa sai pohjustaa esimerkiksi ideaansa, keskeneräisiä osia tai asioita, joista oli epävarma. Kullekin olin varannut noin 15 minuuttia numeron esittämiseen ja siitä keskusteluun, jotta kaikille riittäisi aikaa.

Juonsin kunkin pienellä juonnolla alkuun ja pistin oikean ääniraidan soimaan. Jotkut halusivat myös kokeilla numeroaan tietyin lavavalosäädöin, esimerkiksi himmennyksin, jolloin harjoitte-

lun aikana operoin myös valoja. Kaikki olivat avoimia palautteelle kokeiltuaan omaa numeroaan. Kommentointi oli positiivista ja kannustavaa, ja myös ideoita tietyn tunteen tai tunnelman välittämiseksi jaettiin.

Lopuksi keräännymme yhteen keskustelemaan iltaan valmistautumisesta. Muun muassa aikataulua, mukaan tuotavia asioita ja jännityksen hallintakeinoja käytiin läpi. Ryhmäläiset toivoivat mahdollisuutta tulla aikaisin paikalle esiintymispäivänä, jotta aikaa riittäisi valmistautumiseen. Kysyin toiveita esiintymisjärjestyksestä ja juontojen sisällöstä. Tulevaa esitysiltaa kohtaan oltiin innokkaita.

Esitykseen valmistautumisessa tukemisen tavoite onnistui monilta osin. Kurssilaiset pääsivät ja uskaltautuivat harjoittelemaan numeroitaan muiden edessä ja vastaanottivat sekä antoivat palautetta. Iltaan valmistautumista ja esiintymisjännitystä käsiteltiin keskustellen yhdessä.

8.3.6 Esitysilta

Esitysillan tuotannolliseen valmisteluun kuului kaikenlaista. Tilaisuuden aikataulu piti sopia, paikalle hoitaa vähintään teknikko ja kassahenkilö, vaikka varsinaista pääsymaksua ei ollutkaan, laatia juliste ja infotekstit sekä kirjoittaa juonnot.

Esitysillan päivämäärä oli sovittu aiemmin Oranssilla jo opinnäytetyöstä ja kurssikertojen päivämääristä sopiessa. Kurssin alkupuolella kysyin kurssilaisten mielipidettä esityksajasta, ja he toivoivat illan alkavan yleisölle kuudelta illalla, jotta olisi mahdollista ehtiä vielä muihin Halloween-menoihin, sillä esitysilta oli Halloween-viikonlopun lauantai. Sovin siis Oranssin tapahtumavastaavan kanssa, että esitys alkaisi kello 18 illalla, ja että Oranssin kautta paikalle tulisi teknikko hoitamaan ääniä ja valoja muutama tunti aiemmin. Teknikolle tuli myös maksaa vähintään 50 euron palkkio työstään.

Rekrytoin tuttavapiiristäni apukäsiä tapahtumaan. Otin yhteyttä erääseen tuttuuni, joka valokuvaa ja esiintyy myös itse toisinaan dragissa. Ajattelin hänen olevan sopiva henkilö valokuvaamaan tapahtumaa, ja laadukkaiden valokuvien esiintymisistä olevan mukavaa tarjota kurssilaisille. Kerroin, että en pysty lupaamaan tehtävästä tietyn kokoista palkkiota, sillä opinnäytetyö ei ole rahoitettu, mutta että lipputuloista saattaisi saada annettua jotain. Valokuvaaja-tuttu suostui ja sanoi mielellään tulevansa kuvaamaan tapahtumaa, mutta joutuikin myöhemmin perumaan. Kysyin tämän jälkeen toiselta tuntemaltani henkilöltä, pääsisikö hän videokuvaamaan tapahtumaa, ja kerroin saman tiedon palkkion suhteen. Hän kertoi pääsevänsä tulemaan, ellei palkallista kuvauskeikkaa tulisi samalle illalle. Varmistin vielä päivää aiemmin, pääseekö videokuvaaja paikalle, ja hän vastasi pääsevänsä.

Olin kysynyt noin kahden kurssiviikon jälkeen muilta esiintyjätutuilta, löytyisikö heidän keskuudestaan joku stagehandiksi eli lava-avustajaksi. Stagehand on drag- ja burleskitapahtumissa henkilö, joka valmistelelee lavan numeroiden välissä, eli tuo seuraavaa numeroa varten lavalle mahdollisia välineitä, kuten tuoleja tai rekvisiittaa, tai kerää pois edellisen numeron jäljiltä jääneet sotkut, pois otetut vaatteet tai rekvisiitan. Tehtävässä ollaan myös yleensä esiintyjäroolissa, eli voi olla laittautunut ja leikitellä keräämällään rekvisiitalla. Yksi esiintyjätutuu ilmoittautui pestiin. Kerroin hänelle, mitä tehtävään sisältyy, ja että palkkion koosta ei ole varmaa tietoa. Jouduin kuitenkin tuottamaan hänelle pettymyksen pari viikkoa ennen esitysiltaa, kun ilmoitin, että kurssilainen hoitaisikin stagehandin tehtävän. Yksi kurssilaisista koki, ettei ehdi laatia esitysnumeroa siihen kuntoon, että olisi siihen itse tyytyväinen, mutta tahtoisi silti olla esillä esimerkiksi muita avustamassa. Ehdotin hänelle stagehandin tehtävää, joka kuulosti hänelle mieleiseltä. Priorisoin sitä, että kurssilaiset pääsisivät osallistumaan iltaan heille mielekkäällä tavalla, joten jouduin kertomaan ja pahoittelemaan stagehandin tehtävään ilmoittautuneelle tutulle, että tällä kertaa valitsin toisen henkilön hoitamaan tehtävän.

Iltaan tarvittiin myös joku päivystämään sisäänkäynnin luona. Tuttavani ilmaisi halunsa auttaa illassa, ja hän lupautui lipunmyyjän tehtävään, joskaan lippuja ei varsinaisesti ollut eikä tarvinnut myydä. Tapahtumaan oli vapaaehtoinen sisäänpääsymaksu, jonka saattoi maksaa käteisellä tai MobilePay-sovelluksella. Lipputiskiläisen tehtävänä oli siis toivottaa kävijät tervetulleiksi ja kertoa, mitä vapaaehtoinen sisäänpääsymaksu tarkoittaa, ja että ei ole myöskään pakko maksaa mitään. Hänen tuli myös pitää kirjaa kävijämäärästä Oranssin tilastointia varten.

Tapahtumaa varten tein kuukautta esitysiltaa aikaisemmin digitaalisesti julisteen, jota tulostin koululla muutaman kappaleen Oranssin tiloihin kiinnitettäväksi. Juliste, tapahtumasta kerrotavan tekstin kera, julkaistiin myös Oranssin nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Tapahtuman infoteksti sisälsi suomeksi ja englanniksi lyhyen kuvauksen tapahtumasta, päivämäärän, aikataulun, esiintyjien dragnimet, tiedon pääsymaksusta, ikärajamuudesta ja sisältöhuomioista. Myös Oranssin turvallisemman tilan periaatteisiin ja saavutettavuustietoihin linkattiin.

Kirjoitin illan juonnot viikon aikana ennen esitysiltaa. Kysyin esitysiltaa edeltävällä kerralla kurssilaisilta, onko heillä toiveita juonnon suhteen. Toiveita ei herännyt, joten kirjoitin juonnotekstit sen perusteella, minkä koin näkemäni perusteella kunkin numeron teemaksi. Otin esikuvakseni Rod Serlingin Twilight Zone -televisiosarjan jakson alkujen juonnot, ja pyrin maalailemaan kustakin esityksestä tai sen teemasta pientä sanallista kuvaa paljastamatta kuitenkaan liikaa. Kokonaisuudessaan juontoihin kuuluivat tervetuloitotukset, Oranssin turvallisemman tilan periaatteet, wc-tilojen sijainti, tieto sisäänpääsymaksusta, tunnelman nosta-

tus, vuorollaan kunkin esiintyjän sisäänjuontaminen, tieto tauosta, viimeisen esityksen päätteeksi kaikkien kurssilaisten kutsuminen lavalle ja kiitokset kurssin ja illan mahdollistaneille. Tulostin juontotekstini ja liimasin ne paperille juontokorteiksi.

Tulin avaamaan ovet tilaan keskipäivällä kello 12, sillä edellisellä kerralla ryhmäläiset olivat toivoneet mahdollisuutta tulla aikaisin paikalle. Ensimmäinen ryhmäläinen saapuikin vasta noin puolitoista tuntia myöhemmin, mutta minulle jäi ennen sitä aikaa rauhassa käynnistää äänitekniikka harjoittelua varten. Kannoimme ensimmäisen tulleen kanssa neljän istuimen penkkejä saliin ja putsasimme niitä tomusta. Tämän aikana toinen ryhmäläinen saapui, ja testasimme näkyvyyttä lavalle penkkiriveiltä. Totesimme, että edessä istuvien ihmisten takaa oli hieman vaikeaa nähdä lavalle, joten siirsimme osan penkeistä syrjään ja haimme tilalle tuoleja, joita pystyi asettelemaan väljemmin ja luomaan näin väyliä nähdä lavalle.

Muu ryhmä saapui kolmen ja neljän välillä. Myös ne, jotka eivät aikoneet esiintyä, tulivat paikalle laittautumaan. Kyseisiä henkilöitä oli lopulta kaksi - osallistuja, joka tiesi jo etukäteen olevansa esiintymättä, ja toinen, joka ei löytänyt sopivia vaatteita ja näin ollen ei tahtonut tehdä puolivalmista esitystä. Kysyin heiltä, haluaisivatko he tulla kuitenkin esitysten päätteeksi loppukumarruksiin lavalle ja millä nimillä. Pidin tärkeänä ottaa heidätkin mukaan yhteiseen hetkeen ja näyttää, että he ovat osallistuneet kurssille yhtä lailla kuin muutkin.

Kukin ehostautui omaan tahtiinsa, ja samalla rupateltiin. Stagehandina toimivalle kurssilaiselle olin tulostanut paperin, johon oli listattu esiintyjät esiintymisjärjestyksessä ja tiedossani olevat lavatarpeet heidän numeroitaan varten. Kehotin häntä silti kysymään kultakin, pitävätkö tiedot paikkansa ja käymään läpi, mihin kohtaan lavaa rekvisiittaa pitää asettaa. Teknikko saapui paikalle sovitusti puoli viideltä ja laittoi valmiiksi ääni- ja valotekniikan. Olin laatinut hänellekin tulosteen esiintymisjärjestyksestä ja ääniraitojen käynnistämisen merkeistä. Kerroin kaikille, että teknikon kanssa voi nyt käydä läpi omat valotoiveensa ja varmistaa, että tiedot äänten suhteen ovat oikein. Ei vaikuttanut siltä, että kukaan olisi reagoinut tähän kehoitukseen, joten päätin pyytää kunkin järjestyksessä puhumaan teknikon kanssa. Olin vierellä esittämässä tarkentavia kysymyksiä ja muistelemassa viimeksi esitettyjä toiveita tai huomioita valoista tai äänestä.

Oma laittautumiseni viivästyi hieman edellisen ohjaamisen ja muun valmistelun takia. Videokuvaajan ja sisäänheittäjän saapuessa ohjeistin heitä tehtäviinsä ja muistin, että kahvia ja teetäkin oli luvattu, joten ne tuli laittaa valmiiksi. Ensimmäiset katsojat saapuivat sisään ovien avausaikana 17:45. Sain kuitenkin laittauduttua loppuun kuuteen mennessä. Hieman hämmennystä kävijöissä aiheutti se, että usein Oranssilla kahviopuolena toimiva olohuone olikin nyt esiintyjien takahuone, jonka ovet olivat oviaukolla olevan rampin takia auki. Yleisö myös näki suoraan tilaan, jossa vielä viimeiset valmistelut olivat käynnissä. Tämän tilajaon olisin voinut hoitaa niin, että se olisi ollut selkeä kaikille.

Itse esitys pääsi alkamaan vain muutamaa minuuttia myöhässä. Juonsin kirjoittamieni tekstien mukaan ja nostatin yleisöä hurraamaan, kuten drag-illoissa on tapana. Esitysnumerot ja juontoni sujuivat suunnitellusti ja esitin lyhyen numeron itsekin, jonka olin laatinut samana viikolla tasaamaan puoliaikoja ja pidentämään illan kokonaiskestoa. Yleisö oli tunteella mukana ja kaikki saivat osakseen hurrauksia. Viimeisen numeron jälkeen kutsuin kaikki kurssilaiset lavalle loppukumarruksia varten.

Tämän jälkeen osa yleisöstä lähti ja osa, niin tutut kuin jotkut tuntemattomatkin, jäivät juttelemaan ryhmäläisten kanssa. Illasta kiiteltiin, esiintyjä keuhuttiin ja minulta tultiin kysymään, toteutuuko kurssi joskus uudelleen. Lipputiskin merkintöjen perusteella kävijöitä illassa oli ollut noin 44. Vapaaehtoisesta pääsymaksusta saatiin jaettua palkkioita illassa tehtäviä hoitaneille - 70 euroa teknikolle, 40 euroa videokuvaajalle ja 5 euroa lipunmyyjälle. Videokuvaajalle ja lipunmyyjälle tarjosin ensin suurempia summia, 50 ja 15 euroa, mutta he tahtoivat ottaa vain osan tarjotusta summasta.

Tilan siistimiseen tarjosivat apuaan sekä kävijät että kurssilaiset, ja yhteisvoimin tila saatiin ripeästi siivottua. Kurssilaiset lähtivät yksitellen, sillä joillain oli muita menoja samana iltana. Jäin vielä muutaman tutun kanssa hoitamaan viimeiset siistimisasiat ja suljin tilan muiden lähdettyä.

8.3.7 Seitsemäs kerta: Purku ja palaute

Seitsemännellä ja viimeisellä kerralla ryhmä kerääntyi vielä yhdessä Oranssille herkuttelemaan ja keskustelemaan kurssista. Illan pääsymaksukassasta palkkioiden maksamisen jälkeen jääneillä rahoilla kävin ennen tapaamista ostamassa yhteistä naposteltavaa. Olin etukäteen kysynyt ryhmäläisten toiveita ja allergioita. Vegaanisia herkkuja toivottiin sain tietooni muutamia allergiat, joiden puitteissa tein ostokset. Ostin sipsejä muutamaa eri laatua, keksejä, suklaakarkkeja, hedelmiä ja porkkanoita, dippitarpeet ja juotavaksi mehua ja maustettua kiivennäisvettä. Kaikki ostokset olivat vegaanisia ja allergiat huomioon ottavia, lukuunottamatta kaurakermaviilejä, joissa merkistä riippumatta oli omenahappoa.

Saavuttuani Oranssille aloin pistää tarjoiluja esille. Ensimmäisenä paikalle tullut kurssilainen toi mukanaan myös joitain herkkuja jaettavaksi ja auttoi esillepanossa. Myös seuraavaksi saapunut auttoi järjestelyissä. Muutama oli jo etukäteen ilmoittanut joutuvansa jäämään viimeiseltä kerralta pois, ja muutamat olivat myöhässä. Heitä odoteltiin yhdessä jutellen ja hyllystä löytyneitä lehtiä selailen. Kun kaikki paikalle pääsijät olivat saapuneet, keräänyimme yhdessä sohville istumaan herkkulautasten kera. Kävimme kuulumispiirin ja kerroin, että kyseisellä kerralla olisi tarkoitus jutella siitä, miten kurssilla meni. Olin myös laatinut ja tulostanut kullekin esiintyjän muistilistan, mutta unohtanut kiireessä ottaa tulosteet mukaan. Saman listan olin kuitenkin lähettänyt osallistujille sähköpostitse.

Kysyin, mitä tuntemuksia esitysillasta ja esiintymisestä jäi, mitä tuntemuksia kurssista jäi, mitä olisi kaivannut, toimivatko harjoitukset, oliko eteneminen koko kurssin aikana ja kurssikertojen sisällä järkevä, minkälaiselta ohjaajuuteni tuntui, opittiinko uutta, löytyikö uusia keinoja ilmaista itseään tai vahvistuivatko itseilmaisun tavat, haluavatko ryhmäläiset jatkaa dragin parissa ja vielä yleisesti, mikä toimi ja mikä ei. Aiheista syntyi hyvin keskustelua ja palaute ja tuntemukset olivat vahvasti positiivisia. Kehittämiskohteiksi nousi tarve vahvemmalle keskustelun ohjaukselle, syvempi paneutuminen vaatetukseen ja kertojen määrä. Avaan palautetta tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Kaikki paikalla olijat tahtoivat jatkaa dragin parissa. Keskutelimme siitä, miten päästä esiintymään. Pääkaupunkiseudun aktiivisia drag-iltoja on hieman vähemmän kuin muutama vuosi sitten ennen koronaa, ja kerroin siitä, että päästäkseen esiintymään täytyy usein ottaa melko aktiivisesti yhteyttä järjestäjiin ja tarjota esityksiään iltoihin. Joitain avoimen haun iltoja on myös, joista vinkkasin. Kehotin myös järjestämään iltoja itse, jos siihen on halua ja keksii sopivia paikkoja sitä varten.

Saatuamme keskustelun päätökseen, totesin, etten ollut tajunnut keksiä jotain hienoa yhteenvetopuhetta loppua varten, mutta kiittelin osallistumisesta. Yksi ryhmäläinen ilmaisi kauhiasti, kuinka on ollut hienoa olla mukana seuraamassa kaikkia sekä syntyneitä ideoita ja niiden kasvua, mistä olin samaa mieltä itsekkin. Liityimme yhteiseen halaukseen, jonka jälkeen osan täytyi jatkaa matkaa ja osa jäi auttamaan siivoiluissa. Ylimääräisiä herkkuja saimme jättää ryhmälle mukaan.

8.4 Arvio kurssista

Viimeisellä kurssikerralla pyysin palautetta kurssista kysymysten avulla (Liite 3). Tuntemukset esitysillasta olivat positiivisia. Iltaa luonnehdittiin kivaksi ja jännittäväksi, ja siitä jäi hyvä, rohkea ja ylpeä olo. Osallistujat kertoivat saaneensa kehuja niin tutuilta kuin tuntemattomilta illan päätteeksi. Heistä oli mukavaa nähdä myös toisten kurssilaisten esiintyvän.

Itse kurssi kokonaisuutena koettiin toimivaksi, joskin useampi kurssikerta lisää ei olisi ollut pahitteeksi. Yhdessä tekeminen ja muiden ideoiden seuraaminen koettiin mielekkääksi. Se, että sama tila toimi sekä kurssipaikkana että esiintymispaikkana teki tilasta tutun ja vähensi esiintymisjännitystä. Kurssikertojen aiheiden järjestystä pidettiin loogisena. Lämmittelyt ja harjoitteet koettiin jännitystä purkaviksi, kivoiksi ja hyödyllisiksi, vaikka ne aluksi jännittivät. Niistä sai tuntumaa konkreettiseen kehollisuuteen ja vauhtia omaan ideointiin, vaikka idean alkua olisi ollutkin jo. Meikkauskerta koettiin erittäin hyödylliseksi ja oleelliseksi, joskin osallistujat olisivat toivoneet meikeistä kertomaan tulleen henkilön myös tekevän malliksi meikit kasvoilleen. Asun suunnittelun kerrottiin olleen hieman haastavaa ja ehdotettiin, että mahdollisilla tulevilla kursseilla voisi järjestää yhteisen retken kirpputorille etsimään yhdessä

vaatteita. Pidettiin hyvänä, että kurssiin sisältyi sekä tekemistä että keskustelua, mutta keskusteluun kaivattiin vankempaa rakennetta ja ohjausta esimerkiksi tarkempien kysymysten avulla. Kurssi oli sille osallistuneiden mielestä siis kokonaisuudessaan hyvä ja hyödyllinen.

Itseilmaisusta huomattiin, että esiintymisjännitys oli huomattavasti pienempi kuin toisissa tilanteissa, sillä omaa ääntä ei tarvinnut käyttää kertoakseen tarinaa. Huomattiin, että roolin turvassa sai olla röyhkeä ja ottaa tilaa eikä tarvinnut pyytää anteeksi olemassaoloaan. Esiintymisestä oli varmempi ja eheämpi olo verrattuna aikaisempiin esiintymiskokemuksiin, ja käsitys omasta kehollisesta ja visuaalisesta ilmaisutavasta kasvoi. Useammalla selkeytyi ajatus siitä, että tyyli tehdä dragia voi vaihdella numerosta toiseen eikä tarvitse sitoa itseään esimerkiksi vain feminiiniseen tyyliin. Yhtenäistä omassa dragissa on se, että siitä välittyy juuri oma persoona. Osallistujien itseilmaisun voi kurssin myötä tulkita vahvistuneen.

Kurssin aikana opittiin dragista ja itsestä. Osallistajat sanoivat oppineensa dragista ja sen tilanteesta Suomessa enemmän sekä saaneensa aivan uudenlaisen käsityksen siitä, mitä drag-numeron ja -illan valmisteluun kuuluu. Myös meikkaamisesta opittiin ja sen parissa syntyi oivalluksia ja tyytyväisyyttä omaan kädenjälkeen. Opittiin, että itsessä on rohkeutta esiintyä. Kurssin raameissa pystyi puhumaan omista ideoistaan, ja niiden sanoittaminen selkeytti niitä ja tunteita, vaikka tuntui aluksi mukavuusalueen ulkopuolelle menemiseltä.

Ohjaaajuuttani kuvailtiin lempeänä, rauhallisena ja samaistuttavana, ja koettiin, että ryhmässä ei ollut hierarkisuuden tunnetta ohjaajan ja osallistujien välillä. Nostettiin, että huomioin ryhmässä kaikki kysymällä esimerkiksi, oliko jollain hiljaisemmalla kerrottavaa. Kurssin alussa rajattua rauhoittumisaluetta tilassa pidettiin hyvänä. Kehitettävää ohjaaajuudessa olisi aiemmin mainittu keskustelussa tarkempien kysymysten esittäminen ja näin keskustelun selkeämpi ohjaaminen.

Alunperin olin suunnitellut ottavani kurssille kahdeksan henkilöä. Ilmoittautuneita oli 11, enkä osannut päättää, ketkä sulkisin pois, joten päädyin toivottamaan kaikki tervetulleiksi. Kaksi ilmoittautunutta henkilöä huomasi kuitenkin myöhemmin, etteivät pääsekään osallistumaan kurssille. Toinen heistä sanoi, että osallistuisi kuitenkin mielellään toiste, jos kurssia järjestetään taas. Kurssin onnistunut toteutus vaati tietysti osallistujia, joita saatiin ilmoittautumisten avulla. Vaikka kaksi ilmoittautunutta eivät päässeetkään lopulta kurssille, kukaan paikalle tullut ei jättäytynyt kesken pois, minkä voi lukea suureksi onnistumiseksi.

Esityspäivänä sähköpostitse oli tullut yksi viesti uudelta henkilöltä, joka ilmaisi omaa ja ystävänsä halua osallistua kurssille, mikäli sellainen järjestettäisiin uudelleen. Myös esityksillän jälkeen joku tuli puhumaan minulle ja kysymään, tullaanko kurssia järjestämään uudelleen. Viimeisellä kurssikerralla useampi osallistuja kertoi myös tuttujensa kertoneen esityksillän jälkeen, että samankaltaiselle kurssille osallistuminen kiinnostaisi. Uutta toteutusta kohtaan on siis ilmaistu monelta puolelta kiinnostusta.

Olen pohtinut työskentelyapurahan hakemista, jolla voisin rahoittaa uusien kurssitoteutusten pitämisen. Olisi hienoa pystyä pitämään kurssia uudelleen useamman kerran, jotta toisinaan kokonaisuutta voisi pitää englanniksi ja näin tavoittaa henkilöitä, joille kurssi ei olisi mahdollinen suomeksi. Vastasin kurssista kyselijöille, että tämänkertainen toteutus oli opinnäytetyöhön kuuluva, ja että mielelläni kyllä järjestän kurssia uudelleen, jos siihen löytyy mahdollisuus. Oranssi ry:n yhteyshenkilön kanssa on juteltu siitä, että kurssi sopi hyvin Oranssin toimintaan ja rahoituksen salliessa voitaisiin pitää uudelleen. Kurssin pitäminen ja siihen kuuluvat välitavoitteet saavutettiin hyvin.

Alla olevassa taulukossa (Kuvio 4) on kuvattu opinnäytetyön tavoitteet ja tapoja, joilla ne ovat täyttyneet.

Tavoite	Kriteerit	Miten tavoite on saavutettu
Toteuttaa onnistunut kurssi	Osallistujien saaminen ja sitouttaminen toimintaan, suunniteltujen kurssikertojen pitäminen ja sisältöjen ohjaaminen	Kurssille saatiin kiinnostuneita osallistujia. Kukaan ei jättänyt kurssia kesken. Kaikki suunnitellut kurssikerrat pidettiin ja pääsisällöt jaettu.
Vahvistaa kurssiosallistujien itseilmaisua	Omasta itseilmaisusta oppimisen mahdollistaminen	Osallistujat löysivät harjoitteiden ja esiintymisen myötä uusia tapoja ilmaista itseään ja oppivat, mitkä niistä tuntuvat itsestä hyvältä. Osallistujat kokivat onnistumisia.
Tukea osallistujien sosiaalista hyvinvointia	Kohtaamisten mahdollistaminen, turvallisemman tilan luominen, harrastotoiminnan tarjoaminen	Osallistujat tapasivat muita ja saivat jakaa puolia itsestään toisille. He kokivat ympäristön ja ohjauksen mukavana. Heille tarjottiin maksutonta harrastustoimintaa.
Kehittää Oranssi ry:n toimintaa	Oranssin kulttuuritarjonnan monipuolistaminen ja uusien kävijöiden saattaminen sen äärelle	Opinnäytetyö toi erilaista ohjelmaa mukaan Oranssin toimintaa kurssin ja esitysillan muodossa. Uusia henkilöitä voi arvella tutustuneen Oranssiin. Muutama osallistuja suunnitteli tarjoavansa yhdessä muuta toimintaa Oranssille.

Taulukko 2: Tavoitteiden saavuttaminen

9 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida aikuisille drag-taiteen tekoon johdatteleva kurssi yhteistyössä Oranssi ry:n kanssa. Tarkoitus onnistui hyvin, sillä kurssi ja sen sisältö toteutui suunnitellun mukaisesti. Tavoitteina oli toteuttaa onnistunut kurssi, vahvistaa kurssiosallistujien itseilmaisua, tukea osallistujien sosiaalista hyvinvointia ja kehittää Oranssi ry:n toimintaa.

Opinnäytetyön alussa laadittiin arviointisuunnitelman kysymykset (Liite 1). Näiden kysymysten valossa pohditaan tässä luvussa opinnäytetyön sisältöä. Opinnäytetyön tavoitteina oli vahvistaa kurssille osallistujien itseilmaisua ja edistää heidän hyvinvointiaan, saattaa uusia kävijöitä Oranssin toiminnan äärelle sekä toteuttaa kurssi onnistuneesti. Aihe ja tavoitteet ovat ajankohtaisia, sillä drag-taide on ollut valtavassa nousussa maailmalla. Dragin suosion kasvun katsotaan olevan pitkälti RuPaul's Drag Race -televisio-ohjelman suosion oheisilmiö. Drag on näkynyt viime vuosina myös muilla kulttuurin osa-alueilla, kuten museoissa ja kirjallisuudessa. (McCormack & Wignall 2022, 6-7.) Tavoitteet sopivat kurssin yhteyteen.

Tietoperusta käsittelee dragia, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, taidetta ja hyvinvointia sekä draamaa. Nämä aiheet ovat olennaisia työn kontekstin kannalta, etenkin dragin määrittely, historia ja nykytilanne. Opinnäytetyötä varten on etsitty tietoperustaa pääasiassa Laurean Finnasta sekä Google Scholarista, joita ohjeistetaan Laureassa käyttämään tiedonhaakuun. Myös Helmet-kirjastoista löytyviä kirjoja käytettiin. Suomenkielistä ja Suomeen alueena keskittyvää kirjallisuutta, saati tutkimustietoa, ei dragista juuri ole, joten tietoa aiheesta jouduttiin hankkimaan englanninkielisistä lähteistä Google Scholarista ja poikkeuksellisesti hyödynnettiin myös pro gradu -tutkielmaa lähteenä. Suomalaisesta dragista on julkaistu yksi kirja, mutta se on jo yli vuosikymmenen vanha eikä kuvaa dragpiirien nykytilannetta. Se ei myöskään ole tutkimustietoa, vaan tietokirjailijan kirjoittama. Suomen vaihtoehtodrag-kenestä on julkaistu muutamia Ylen ja Helsingin Sanomien artikkeleita, joita hyödynnettiin.

Kulttuurin ja taiteen suhteesta terveyteen on valittu Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja kuin myös arvostettujen korkeakoulujen julkaisuja. Näiden laitosten asema tunnustettuina toimijoina lisää lähteiden luotettavuutta, ja niissä on hyödynnetty tutkimustietoa.

Opinnäytetyön kurssin kohderyhmäksi valittiin yli 18-vuotiaat, ilman yläikärajaa. Tätä perusteltiin sillä, että osallistujilla olisi halutessaan mahdollisuus käsitellä myös seksuaalisuuden teemoja esityksissään ilman, että täytyy rajata aihetta kovasti alaikäisiltä. Olisi kuitenkin arvokasta järjestää myös alaikäisille drag-toimintaa. Kohderyhmään kuuluvia ihmisiä tavoitettiin hyvin. Muutama oli ilahtunut siitä, että oli mahdollista osallistua myös yli 30-vuotiaana, sillä monessa nuorisolle profiloituneessa tilassa tapahtumissa on 29 vuoden yläikäraja.

Tavoitteista kurssin onnistunut toteuttaminen ja osallistujien itseilmaisun vahvistaminen ovat helpoiten havaittavissa. Kurssi toteutui suunnitellusti ja palaute oli positiivista. Osallistujilla oli myös uusia, positiivisia havaintoja itseilmaisustaan. Sosiaalisen hyvinvoinnin tukemista on haastavampaa arvioida, mutta dragin parissa haluttiin jatkaa kurssin jälkeenkin ja kurssikerroille tultiin innolla. Osallistujat löysivät toisistaan tukea ja samanhenkisiä tuttavuuksia. Von Brandenburgin (2008, 20) mukaan ihmisten välinen luottamus ja yhteisöllinen kasvu vahvistuvat yhteisessä kulttuurin harrastamisessa. Taiteen ja kulttuuritoiminnan avulla voidaan löytää merkitystä ja elämyksiä sekä rakentaa yhteisöllisyyttä ja verkostoja. Tämän myötä voidaan vahvistaa elämänhallintaa ja hyvinvointia, samoin saada voimaantumisen kokemuksia. Voidaan siis uskoa, että myös drag-kurssi on toiminut välineellisenä hyvinvoinnin tukijana oman taiteen tekemisen ja muiden osallistujien kohtaamisen kautta.

Kurssi sopi Oranssin yhteyshenkilön mielestä hyvin Oranssin toimintaan ja olisi tervetullut osa Oranssin toimintaa jatkossakin. Uusien kävijöiden saattaminen Oranssin toiminnan äärelle on hankalammin todistettavissa lyhyellä aikavälillä, mutta esitysillan yleisössä voi arvella olleen joitain henkilöitä, keille Oranssi ei entuudestaan ollut tuttu. Ainakin yhdelle kurssilaiselle Oranssi oli uusi tila ja toimija. Kaksi kurssilaista suunnittelivat myös ehdottavansa muunlaista toimintaa Oranssin kahviokonseptiin. Tavoitteet siis pitkälti saavutettiin.

Valitut keinot kurssista tiedottamiseen, kurssin ohjaamiseen ja illan järjestämiseen olivat toimivia. Tiedotus kurssista ja esitysillasta tapahtui Oranssin nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa, ja molempiin saatiin kiinnostuneita ihmisiä paikalle. Kurssin aikana käytettiin ohjaajalle tuttuja teatteri- ja draamaharjoitteita, jotka oli sovitettu dragin ja esiintymisen teemaan sopiviksi. Joitain harjoitteita voisi muokata ja ohjata vielä toimivammiksi tulevaisuudessa. Kurssilla aikaa käytettiin myös dragiin ja esiintymiseen liittyvään keskusteluun, joka koettiin tarpeelliseksi, mutta jota toivottiin tarkennettavan vahvemmin.

Kurssin olisi voinut toteuttaa esimerkiksi ulkoasuun keskittyvällä lyhyemmällä viikonlopputyöpajalla, mutta niin lyhyessä ajassa ei esiintymiseen tähtäävää kokonaisuutta todennäköisesti voisi pitää. Kurssisisältöä olisi voinut myös keksiä useammalle kuin tällä kertaa toteutuneille seitsemälle kerralle, mutta opinnäytetyön tekemiseen käytettävä aika ei olisi sallinut juuri tämän pitempää kestoja. Seitsemkertainen kurssi toimi siis tässä tapauksessa riittävän hyvin, mutta jatkossa kurssit voisivat hyvin olla pidempiä.

9.1 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön kieli on pyritty pitämään asiallisena ja ymmärrettävänä. Jotkin kappaleet olisi voinut kenties kirjoittaa yksinkertaisemmin ja lyhyemmin, mutta menettäisivät työskentelyä kuvaavia yksityiskohtia.

Hyvän tieteellisen käytännön ohjeen tarkoituksena on ennaltaehkäistä tieteellistä epärehellisyyttä tutkimusta harjoittavissa laitoksissa. Eettisesti hyväksyttävään tieteelliseen tutkimukseen kuuluu hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 4.) Hyvän tieteellisen käytännön valossa kehittämistyöhön liittyviä tutkimuseettisiä huomioita ovat ainakin huolellisuus ja tarkkuus kaikessa tiedonhankinnassa ja raportoinnissa sekä plagioinnin välttäminen kunnollisin lähdeviittauksin. Opinnäytetyöhön ei rekrytoitu osallistujia mistään organisaatiosta tai palvelusta, joten tutkimuslupaa ei tarvittu (Arene 2020, 26). Lähdeviitteet on kirjattu heti lähteitä käytettyä ja tarkkaan raportointiin on pyritty kurssin etenemisestä kirjoitettaessa.

Yksityisyyden suoja tulee huomioida tutkimuksen julkaisuvaiheessa. Yleisperiaatteen mukaan tutkimukseen osallistuneiden ja julkaisussa mainittujen henkilöiden yksityisyyttä tulee suojella. Tutkimukseen osallistuneille ei tule luvata täyttä tunnistamattomuutta, jos tätä ei pystytä toteuttamaan. Pelkkä nimettömyys ei estä henkilöiden tunnistamista, jos tutkimuskohde liittyy tiettyyn yhteisöön tai organisaatioon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 12-13.) Tässä opinnäytetyössä on pyritty viittaamaan kurssin osallistujiin mahdollisimman anonyymisti. Ulkopuolisten on mahdollista yhdistää osallistujat opinnäytetyöhön, sillä kurssiin kuului julkinen esiintyminen. Esiintymisen julkisuus on kuitenkin ilmaistu selkeästi ennen kurssin alkua ja sen aikana. On myös painotettu, että ei ole pakko esiintyä.

Opinnäytetyötä varten mainittiin jo kurssi-ilmoittautumisen ohessa, että kurssi liittyy opinnäytetyöhön, kuin myös ensimmäisellä kurssikerralla. Osallistujien ja ilmoittautujien henkilötiedoista pyydettiin ilmoittautuessa sähköpostiosoitetta ja ikää, jotta heihin voitiin olla yhteydessä ja saada kurssin kohdeikäryhmään kuuluvia osallistujia. Sähköpostiviestin yhteydessä näkyivät myös lähettäjien nimet. Henkilötiedot häivytettiin opinnäytetyöstä ja saadut sähköpostiviestit poistetaan opinnäytetyön valmistuessa. Kurssin aikaisessa sähköpostiviestinnässä käytettiin piilokopio-toimintoa, jotta osallistujien sähköpostiosoitteet pysyisivät salassa. Kurssin aikana osallistujien keskuudesta nousi kuitenkin toive yhteisestä chattiryhmästä, joka luotiin WhatsApp-alustalle. Alustalla yhteiseen chattiryhmään kuuluvien puhelinnumerot näkyvät muille ryhmän jäsenille. Oman numeron jakaminen ja ryhmään liittyminen oli vapaaehtoista.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereitä ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien yhteensopivat kuvaukset ja selitykset. Tarkka selostus työn jokaisessa vaiheessa parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232.) Kehittämismuotoiseen opinnäytetyöhön soveltunevat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerit. Opinnäytetyössä on pyritty tarkkaan selostukseen työn vaiheista.

Luotettavuutta lisää myös hyvä lähdekritiikki. Paljon tutkitusta aiheesta voi löytyä monenlaista tietoa, jota täytyy osata valita harkiten ja kriittisesti. Lähteen uskottavuuden aste, ikä

ja laatu vaikuttavat lähteen luotettavuuteen jo ennen sisältöön tutustumista. Ajantasainen, tunnustetun tekijän lähde on yleensä toimiva. Oppikirjoissa, käsikirjoissa ja opinnäytetyöohjeissa voi olla moneen kertaan suodatettua, suppeaa tietoa. Lähteen kirjoitustyylistä voi saada osviittaa siitä, miten kirjoittaja suhtautuu tekstinsä sisältöön. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72-73.)

Opinnäytetyössä harjoitettiin lähdekritiikkiä, lähteiden tarkkaa merkitsemistä ja selkeää kirjoitustapaa. Opinnäytetyön valinnat ja kulku kuvattiin mahdollisimman tarkasti luotettavuuden edistämistä ja totuudenmukaisen kuvauksen luomista varten.

9.3 Jatkokehitysidea

Kurssi toteutui kaiken kaikkiaan hyvin ja onnistuneesti. Harmillista oli, että kaikilta peruseroilta oli vähintään yksi osallistuja poissa sairauksien tai muiden tehtävien takia, mutta kaikki pääsivät sentään yhdessä paikalle esitysiltaan. Kukaan paikalle päässyt ei myöskään jättänyt kurssia kesken, minkä voi tulkita kertovan sen onnistuneisuudesta. Palaute oli positiivista ja hyviä kehittämisehdotuksia nousi.

Pidetty kurssi toimii hyvänä pohjana kehittää drag-harrastamisen tarjoamista. Jatkossa kurssiin voisi sisältyä enemmän kurssikertoja, jolloin voisi kerrata opittua ja edetä esiintymistä kohti rauhallisemmalla tahdilla. Kurssin voisi järjestää myös englanniksi, jolloin sen voi tarjota myös toisenkieliselle kohderyhmälle.

Drag on kasvavassa suosiossa, mutta mahdollisuudet päästä esiintymään siihen nähden ovat melko rajalliset, ja aloittamisesta kiinnostuneille voi olla epäselvää, mistä edes aloittaa. Tämän opinnäytetyön osana järjestetty kurssi vastasi osaltaan tähän tarpeeseen, mutta myös osoitti, että vastaavanlaiselle toiminnalle todella on enemmänkin kysyntää. Drag tarjoaa oivallisen mahdollisuuden ilmaista tunteitaan ja tarinoitaan luovasti ja roolin turvassa juuri omilla ehdoilla.

Lähteet

Painetut

- Aalto, J. 2019. Ilmaise itseäsi, ymmärrä muita - Kuinka ilmaista omaa itseään osana ryhmää? Teoksessa Hyväri, S., Lindholm, M. & Nummela, N. (toim.). Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 101-109.
- Aarnipuu, T. 2010. Sinivalkoisissa höyhenissä - Suomalainen drag. Helsinki: Like.
- Chauncey, G. 1994. Gay New York - Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World 1890-1940. New York: Basic Books.
- Heikkinen, H. 2001. Pohdintaa draamakasvatuksen perusteista. Teoksessa Korhonen, P. & Østern, A-L. (toim.). Katarsis - Draama, teatteri ja kasvat. Jyväskylä: Atena kustannus, 75-105.
- Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisyyttä - Draamakasvatusta opettajille. Kansanvalistusseura.
- Helminen, J. 2019. Nuorten osallisuuden edistämisen tavoitteet. Teoksessa Hyväri, S., Lindholm, M. & Nummela, N. (toim.). Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 45-54.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Jaranne, M. 2019. Esipuhe. Teoksessa Hyväri, S., Lindholm, M. & Nummela, N. (toim.). Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 11.
- Kettunen, A-K. 2019. Itseilmaisun kehittyminen yhdeksäsluokkalaisten draamaryhmässä. Teoksessa Hyväri, S., Lindholm, M. & Nummela, N. (toim.). Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 93-100.
- Kuvaja, K. & Kinnunen, H-M. 2019. Soveltava teatteri osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Hyväri, S., Lindholm, M. & Nummela, N. (toim.). Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 56-64.
- Laitinen, L. 2017. Taide, taiteellinen toiminta ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Lehikoinen, K. & Vanhanen, E. (toim.). Taide ja hyvinvointi - Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: Taideyliopisto, 31-45.
- Laitinen, L. 2017. Taide, taiteellinen toiminta ja mielenterveys. Teoksessa Lehikoinen, K. & Vanhanen, E. (toim.). Taide ja hyvinvointi - Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: Taideyliopisto, 85-98.
- Lehikoinen, K. & Vanhanen, E. 2017. Taide ja hyvinvointi - Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: Taideyliopisto.
- Leikkonen, J. 2001. Alkuharjoitteista roolinrakentamiseen. Teoksessa Korhonen, P. & Østern, A-L. (toim.). Katarsis - Draama, teatteri ja kasvat. Jyväskylä: Atena kustannus, 163-205.

Onkamo, N. & Puttonen, V. 2021. Turvallisesti mukana - Opas turvallisemman vapaa-ajan toiminnan järjestämiseen. Helsinki: Oranssi ry.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Von Brandenburg, C. 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä - Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriö.

Sähköiset

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 6.6.2022.
<https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Davenport, J. 2017. From The Love Ball to RuPaul: The Mainstreaming of Drag in the 1990s. Cleveland: Case Western Reserve University. Viitattu 30.5.2022.
https://etd.ohiolink.edu/apexprod/rws_olink/r/1501/10

Dougherty, C. 2017. Drag Performance and Femininity: Redefining Drag Culture through Identity Performance of Transgender Women Drag Queens. Minnesota: Minnesota State University, Mankato. Viitattu 25.8.2022.
<https://cornerstone.lib.mnsu.edu/etds/730/>

Helsingin Sanomat 2022. Trans- ja queerteiteilijoiden varietee sai vuoden 2022 Thalia-palkinnon. Viitattu 3.6.2022.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008780644.html>

Hyvärinen, A., Jokela, S. & Lehtonen, J. 2021. Sateenkaarinuoret tarvitsevat tukea elinympäristössä ja palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.6.2022.
<https://blogi.thl.fi/sateenkaarinuoret-tarvitsevat-tukea-elinymparistossa-ja-palveluissa/>

Kuitu, P. 2021. Rohkeasti minä - taide ja luovuus itseilmaisun ja osallisuuden ympäristönä. Teoksessa Tulensalo, H., Kalliomeri, R. & Laimio, J. (toim.). Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Suomi: Pelastakaa lapset ry, 54-60. Viitattu 1.12.2022.
<https://www.pelastakaa lapset.fi/uutiset/kohti-lapsen-nakoista-osallisuutta-kirja-julkaistu/>

Kulttuurikuuri 2017. Drag on paljon muuta(kin) kuin miehiä mekoissa: Lola Vanillan suojatit astelivat itsevarmoina lavalle. Viitattu 3.6.2022.
<https://kulttuurikuuri.fi/2017/01/24/drag-paljon-muutakin-kuin-miehia-mekoissa-lola-vanillan-suojatit-astelivat-itsevarmoina-lavalle/>

Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta 563/2002. Viitattu 5.6.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020563>

Mankkinen, J. 2017. Roskaestetiikkaa, kauhumeikkejä ja glitterpartoja - queerlesque kapinoin perinteisiä kauneuskäsityksiä vastaan. Yle-artikkeli. Viitattu 3.6.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-9698224>

McCormack, M. & Wignall, L. 2022. Drag Performers' Perspectives on the Mainstreaming of British Drag: Towards a Sociology of Contemporary Drag. Teoksessa British Sociological Association (toim.). Sociology - Volume 56 Issue 1. Iso-Britannia: British Sociological Association, 3-20.
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/00380385211008387>

Oranssi ry 2019. Oranssin turvallisemman tilan ohjeet. Viitattu 7.12.2022.
<https://oranssi.net/wp-content/uploads/2019/10/Oranssin-turvallisemman-tilan-ohjeet.pdf>

Oranssi ry 2022. Viitattu 30.11.2022.
<https://oranssi.net/oranssi/>

Sarasti, K. 2021. Meitä ei voi hiljentää! Helsingin Sanomat. Viitattu 5.6.2022.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008271213.html>

Seta 2021. Sateenkaarisanasto. Viitattu 30.5.2022.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Seta 2022. Suomi järjestyksessä vasta 12. eurooppalaisessa sateenkaarioikeuksien vertailussa. Viitattu 5.6.2022.
https://seta.fi/2022/05/12/sateenkaarikartta_ja_indeksi2022/

Trans ry 2022. Trans ry:n kirjallinen lausunto tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta 2022. Viitattu 5.6.2022.
<https://transry.fi/trans-ry-n-lausunto-tasa-arvovaltuutetun-kertomuksesta-2022/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 6.6.2022.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 6.6.2022.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Kurssi-efon kuvitus 22

Kuvio 2: Esitysillan juliste 24

Taulukot

Taulukko 1: Kurssikerrat 25

Taulukko 2: Tavoitteiden saavuttaminen 36

Liitteet

Liite 1: Arviointisuunnitelma	46
Liite 2: Kurssikertojen 1-5 kuvaus	48
Liite 3: Kysymykset palautetta varten	55

Liite 1: Arviointisuunnitelma

Ovatko työn aihe ja tavoitteet ajankohtaisia?

Auttaako tietoperusta ymmärtämään työn kontekstin?

Onko kohderyhmä valittu hyvin?

Tavoittiko työ kohderyhmänsä?

Saavutettiinkö tavoitteet?

Miksi jokin tavoite jäi saavuttamatta?

Olivatko valitut keinot toimivia?

Olisiko kurssin tai tapahtuman voinut toteuttaa toisella tavalla?

Onko työn kieli helposti ymmärrettävää?

Minkälaista kriittisyyttä työn tekijä on harjoittanut?

Liite 2: Kurssikertojen 1-5 kuvaus

Ensimmäinen kerta: Tutustuminen

Ensimmäisen kurssikerran sisältönä oli paikkaan, kurssin ohjelmaan, ryhmään ja dragiin tutustuminen. Olin laittanut valmiiksi teevettä, kahvia ja vettä. Kurssilaisten tullessa sisään tervehdin ja kerroin, että juotavaa on tarjolla ja että omia eväitä voi laittaa jääkaappiin. Ihmisten tuloa odotellessa yritin luoda rupattelua kahvista ja omasta jännityksestä. Kaksi ilmoittautunutta henkilöä ei päässyt ensimmäiselle kerralle eivätkä päässeet myöhemmin osallistumaan lopullekaan kurssista. Kolmas, muutoin paikalle päässyt henkilö oli myös poissa, mutta muiden kahdeksan ollessa paikalla aloitin ryhmää tervehtimällä ja kertomalla itsestäni, dragistani ja kurssin liittymisestä opinnäytetyöhön. Totesin, ettei opinnäytetyökontekstia kuitenkaan tarvitse kavahtaa, sillä olisin todennäköisesti päättänyt vetämään jonkinlaista kurssia muutenkin. Näytin missä mikroaaltouuni ja jääkaappi ovat, kerroin wc-tilojen sijainnin ja kerroin, että aloituspaikkamme kahvion puolella voisi pitää rauhoitettuna tilana taukoja ja rauhoittumista varten, jos jotakuta rupeaa esimerkiksi harjoitusten aikana ahdistamaan ja tarvitsee hetken omaa aikaa.

Siirryimme salin puolelle käymään läpi Oranssin turvallisemman tilan periaatteet, joihin kuuluu muun muassa syrjimättömyys, omien ennakkoluulojen ja oletusten tiedostaminen, tilan antaminen muille, päihitteettömyys ja oman toiminnan korjaaminen, jos loukkaa toista. Oranssilla on ollut kyltti, jossa periaatteet lukevat, mutta en löytänyt sitä, joten näytin periaatteet projektorin avulla tietokoneelta. Ryhmästä nousi hyvä huomio, että on luottamuksen merkki, jos joku huomauttaa korjattavasta käytöksestä, sillä silloin uskotaan henkilön kykyyn ottaa palautetta vastaan ja reflektoida käytöstään.

Aloitimme tutustumisen käymällä rinkiin. Osallistujat saivat valita tuolien, säkkituolien ja muutaman nojatuolin välillä, millä tahtoivat istua. Alkupiirissä käytiin läpi kunkin nimi, kiinnostus tai suhde dragiin ja tuntemukset kurssin alkamisesta. Keskuudessa oli jännitystä ja innostusta, ja samankaltaisia lähtökohtia ja kiinnostuksen kohteita löytyi osallistujien kesken.

Kierroksen jälkeen ohjasin tutustumisleikkiin, jossa yksi henkilö on keskellä ja sanoo jonkin häneen pätevän asian, esimerkiksi ”pidän kissoista”. Ne, jotka kokevat samoin, lähtevät paikoiltaan uusille paikoille ja keskellä olija yrittää päästä vapautuneelle paikalle. Uusi keskelle jäänyt kertoo uuden asian itsestään. Leikki herätti naurua, etenkin kun sopivasti ensimmäisillä kierroksilla itse sanoin asian, joka ei pätenytäkään kehenkään muuhun. Annoin leikin jatkua, kunnes aiheiden keksiminen alkoi tyrehtyä. Minun oli tarkoitus ohjata samankaltainen leikki ilman keskellä olemisen painetta, mutta rupesinkin vahingossa ohjaamaan edellä kuvaamaani versiota.

Ohjasin seuraavaan leikkiin, jossa annettiin sanapari, esimerkiksi ”tee vai kahvi”. Toisella puolella huonetta oli ensiksi sanotun asian pääty ja toisella toiseksi sanotun asian pääty. Tälle kuvitteelliselle janalle piti asettua sen mukaan, kumman asioista valitsisi tai kummasta pitää enemmän. Ohjasin, että muutkin saavat keksiä sanapareja, ja halutessaan sai perustella asettautumistaan. Tämän leikin aikana ryhmäläiset pääsivät mukavasti ääneen, keksivät sanoja ja olivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja taas syntyi naurua. Olin suunnitellut pitäväni vielä kolmannen, kevyen improvisaatioharjoituksen, mutta sille ei ollut aikaa. Ilman sitäkin pärjättiin aivan hyvin, ja ryhmä tuntui lämmenneen. Tutustumisleikit toimivat siis kuten toivokin, ja ryhmäläiset saivat jaettua itsestään asioita ja pitää hauskaa. Tauolla olikin jo ryhmäläisten kesken jutustelua jaetuista kiinnostuksen kohteista.

Leikkien jälkeen pidettiin noin puolen tunnin tauko. Tämän jälkeen pidin pienen esitelmän, jossa kerroin dragista, sen historiasta ja nykypäivänä näkyvistä vaikutteista. Olin pitänyt esitelmän muutamaa päivää aiemmin ystävälleni, minkä huomasin auttaneen suuresti esitelmän sujuvassa pitämisessä kurssiryhmälle. Esitelmässä käsittelin piirteitä, jotka minun mielestäni kuuluvat dragiin, sen historiaa vaudeville- ja varieteeperinteissä, tanssiais- ja ballroomkulttuurissa ja joitain alakulttuureista kummunneita esteettisiä vaikutteita. Myös Suomen yleistä drag-historiaa sivuttiin, ja käytiin läpi underground-dragin eetosta ja historiaa Suomessa. Esitelmän jälkeen keskustelimme heränneistä mietteistä, ja siitä, kuinka dragin ei tarvitse olla esimerkiksi koomista eikä hahmon tarvitse olla aina samanlainen. Jotkut jakoivat hahmo- ja esitysideoitaan ja ihastelivat toistensa ideoita.

Lopetuksesi ohjasin pienen harjoituksen, paikan merkkauksen, jonka olen oppinut draamakurssilla koulussa. Pyysin ryhmäläisiä menemään tilassa kohtaan, johon liittyy jokin kuluneen päivän merkityksellinen tai mieleenpainunut kokemus. Kokemus sai olla positiivinen tai negatiivinen. Kävin ryhmäläisten valitsemissa kohdissa, kysyin, missä he ovat, ja kiitin jakamisesta. Jaetut kokemukset olivat positiivisia ja liittyivät muun muassa tutustumisleikkeihin sekä uskallukseen tulla paikan päälle. Tämän jälkeen kysyin, onko kellään vielä muita tunteuksia jaettavana, ja kerroin, mitä ensi kerran ohjelmaan kuuluu. Ehdotus ja intoa yhteistä viestintäkanavaa kohtaan nousi ryhmäläisten keskuudesta. Osallistujat juttelivat vielä yhdessä ja lähtivät hiljalleen. Jäin itse vielä laittamaan asioita takaisin paikoilleen ja sulkemassa ovet.

Toinen kerta: Hahmojen kokeilu

Toisen kurssikerran aihe oli hahmot. Ohjelmaan kuului hahmoarkkityyppien kokeilua teatteri-harjoitusten avulla ja hahmoihin liittyvistä ajatuksista puhuminen. Suoritin tilan alkuvalmistelut ennen kurssilaisten saapumista. Edellisellä kerralla oli ryhmässä toivottu yhteistä chat-ryh-

mää ajatusten ja resurssien jakamista varten myös sunnuntaipäivien ulkopuolella, joten laitoin esiin paperin, johon sai halutessaan kirjoittaa yhteystietonsa chattia varten. Loin halukkaille chat-ryhmän päivää myöhemmin.

Aloitimme yhdessä käymällä kuulumiskierroksen, jossa kerrattiin nimet ja kukin sai kertoa haluamansa kuulumiset ja tuntemukset tulevasta päivästä. Oli tutustuttu uusiin dragiin liittyviin asioihin ja mietitty omaa esitystä. Muusta arjesta johtuvaa väsymystä ilmaistaan, mutta intoa alkavaa kurssikertaa kohtaan oli myös.

Ennen harjoitteita oli kaksi lämmittelyä. Ensimmäisenä ohjasin Norsu, palmu, gorilla -lämmittelyleikin, jossa seistään piirissä, jonka keskellä on yksi henkilö. Keskellä olija osoittaa jotakuta piirissä ja lausuu jonkin määrätystä sanoista (norsu, palmu tai gorilla) ja osoitetun henkilön sekä hänen vieressään seisovien täytyy tehdä tietty liike. Jos mokaa, pääsee aplodien saattamana keskellä olijaksi. Tämä lämmittely nosti tunnelmaa ja energiatasoja, ja osallistujat ehdottivat liikkeiksi tuntemiaan variaatioita, jotka otettiin mukaan peliin. Kyseisen leikin tarkoituksena oli myös viritellä ajattelua hahmoarkkityypeistä. Aplodeilla vastaaminen mokaamiseen kuuluu teatteriin ja virheiden hyväksymiseen siinä, sekä sopii hyvin dragin maailmaan, jossa yleisö tyypillisesti hurraa ja taputtaa esitysten aikana.

Toinen lämmittelyleikki oli Kolme asiaa -leikki. Piirissä kaikki taputtavat ja sanovat ”Kolme asiaa” yhdessä. Joku osoittaa piirissä toista henkilöä ja määrää tälle aiheen (esimerkiksi appelsiini), josta osoitetun tulee keksiä kolme asiaa (esimerkiksi pyöreä, hedelmä, kirpeä). Taas taputetaan ja lausutaan leikin nimi yhdessä, ja viimeksi puhunut antaa toiselle henkilölle uuden aiheen. Leikki sujui hyvin ja herätti jälleen naurua. Kokeilimme myös leikkiä niin, että annetusta aiheesta piti keksiä kolme aiheeseen liittymätöntä asiaa. Leikin tarkoituksena oli herätellä nopeaa assosiointikykyä päivän toista harjoitusta varten, sekä tietty toimia energiaa nostattavana, mukavana leikkinä.

Ensimmäinen harjoitus oli tunnekävely. Ohjasin kurssilaisia kävelemään tilassa, ja rupesin lausumaan erilaisia tunnetiloja, joita ottaa mukaan kävelyyn. Käytyäni ne läpi, annoin erilaisia hahmoarkkityyppejä, kuten hovimestari, supersankari, kärpänen ja huippumalli. Yhdistelin myös näihin edellisiä tunnetiloja. Olin kirjoittanut tunnetilat ja hahmot itselleni paperille etukäteen. Osallistujat heittäytyivät harjoitukseen hyvin. Pyrin itsekin antamaan uudet tunteet ja hahmot viihdyttävällä tavalla, luoden pieniä tarinoita vaihdosten välille. Harjoituksen jälkeen juttelimme hetken siitä, miltä harjoitus tuntui tai mitä ajatuksia se herätti. Tietty tunteet ja arkkityypit vetivät puoleensa ja tuntuivat kiinnostavilta.

Toinen harjoitus oli pieni hahmonluonti. Jaoin kaikille kaksi paperinpalaa ja kynät, ja pyysin kirjoittamaan kullekin lapulle yhden piirteen, joka löytyy jostain ihailemastaan henkilöstä tai hahmosta. Lappujen kirjoittamisen jälkeen keräsin ne astiaan, josta kukin sai kaksi satun-

naista lappua. Pyysin jakautumaan pareihin ja keksimään yhdessä parin kanssa omien lappujen sanojen perusteella nopean hahmon, jota esittää istuma-asennolla, jollain toisella valitsemallaan asennolla ja hahmojen kohtaamisella parin kanssa. Annoin aikaa työstää ideoita, ja kävin välillä kyselemässä, missä vaiheessa parit olivat ja tarvitsivatko lisää aikaa. Kun kaikki olivat valmiita, kysyin, tahtoisiko joku pari esittää muille asentonsa ja kohtaamisensa. Kaikki parit uskaltautuivat esille, ja muut arvailivat, mitä ominaisuuksia lapuilla oli. Aikaa oli vielä jäljellä ennen taukoa, joten otimme salamakierroksen, jossa sai ottaa astiasta uudet laput ja käydä äkkiä toisen henkilön kanssa tekemässä kohtaamisen lavalla. Harjoituksen tarkoituksena oli päästä luomaan nopea hahmo. Halusin jakaa osallistujat pareihin, jotta ajatuksia omasta hahmosta voisi pallorella jonkun kanssa, ja jotta ei olisi esiintymistilanteessa yksin. Ajattelin myös, että itse kirjoittamiensa piirteiden sijaan muiden kirjoittamien piirteiden esittäminen antaisi mahdollisuuden nähdä tämä piirre ulkopuolisen silmin ja saada siitä mahdollista inspiraatiota omaa, pidemmän tähtäimen hahmotyöskentelyä varten. Jotkin piirteet olivat kuitenkin haastavia esittää, joten olisi voinut toimia paremmin antaa osallistujien esittää itse keksimänsä piirteet.

Harjoitusten jälkeen pidettiin noin 20 minuutin tauko, jonka aikana muutamat kurssilaiset rupattelivat keskenään. Tauon jälkeen keräännymme istumaan ja keskustelemaan kunkin hahmoideoista. Puhuimme muun muassa siitä, kuinka hahmon ei tarvitse olla kaiken yli kantava henkilöahamo, vaan se voi vaihtua esityksestä toiseen. Juttelimme myös esiintymisnimistä ja siitä, millä eri tavoin sellaisen voi keksiä.

Lopuksi ohjasin taas harjoituksen paikan merkkauksesta, jossa pyysin kurssilaisia menemään tilassa kohtaan, jossa oli kokenut päivän aikana mieleenpainuvan hetken. Kävin yksitellen kysymässä jokaiselta, missä hetkessä oli. Moni oli valinnut hetkeeseen tunnekävelyharjoituksen ja jonkun tietyn arkkityypin siitä. Muutamalla oli hetkenään hahmonluontiharjoitus. Valitut hetket olivat pääasiassa positiivisia, mutta hahmonluontiin liittyi myös tunne jumissa olosta.

Kysyin vielä, oliko kellään jaettavaa, ja kerroin seuraavasta kerrasta ja siihen liittyvistä tarpeista. Jotkut osallistujat jäivät auttamaan tilan siistimisessä ja juttelemaan toisilleen. Mukana tällä kerralla oli myös yksi henkilö, joka ei ollut päässyt ensimmäisellä kerralla paikalle. Tuntui siltä, että hän pääsi hyvin ryhmään mukaan, ja näin hän myöhemmin myös ilmaisi. Yksi muu henkilö ei päässyt tällä kerralla paikalle.

Kolmas kerta: Maskeeraus

Kolmannella kurssikerralla aiheena ja tekemisenä olivat lavameikit. Paikalla oli maskeerauskoulutuksen käynyt drag-artisti Varanka kertomassa ehostukseen liittyvistä asioista. Päivän ohjelmaan kuului Varankan kuuntelu ja kunkin oma meikkaaminen. Tällä kertaa yhteisen tauon sijaan kukin sai pitää taukoa milloin halusi, koska jokaisen tekemisen tahti saattaa olla erilainen. Olin ottanut mukaani myös omia peruukkejani lainattavaksi.

Osa kurssilaisista oli myöhässä, ja aloittelimme vähän myöhemmin kuin oli tarkoitus. Aluksi kävimme kuulumis- ja nimikierroksen, jonka jälkeen Varanka aloitti kertomalla eri meikkisiveltimistä, muista välineistä ja meikeistä. Tarkoituksena oli jakaa osallistujille tietoa meikeistä ja välineistä ja niiden käyttötarkoituksesta. Ohjeistin, että saa alkaa myös työstää omaa meikkiään kuuntelun ohessa, jos tahtoo. Kaikki kuitenkin keskittyivät kuuntelemaan Varankaa ja esittivät myös kysymyksiä. Varanka kävi vaihe vaiheelta kertoen ja välineitä näyttäen, miten itse tekee dragmeikkinsä, kuitenkin tekemättä tällä kertaa oikeasti jälkeä kasvohinsa. Kerroin myös välillä, miten itse käytän tai teen jotain meikkiin liittyvää, jotta kurssilaiset saisivat vaihtoehtoisia tapoja tekemiseen. Painotimme myös sitä, ettei ole tiettyä ”oikeaa” tapaa tehdä drag-meikkiä, vaan tyylejä on monia.

Noin puolessavälissä kurssikertaa huomautin, että puolet ajasta on miltei kulunut, ja että kannattaa ruveta meikkaamaan itseään. Varanka kertoi asiansa loppuun ja kurssilaiset aloittivat itsensä meikkaamisen. Jaoin heille lahjoitustuotteina saadut irtoripset, glitterit, ihotimantit, liimat ja siveltimet. Meikkaamisen ohessa syntyi jonkin verran jutustelua, mutta tunnelma oli melko tekemiseen keskittynyt. Pyrin kysymään aika ajoin, oliko kellään esiintymiskonäköön liittyviä ideoita tai kysymyksiä. Minulta ja Varankalta kysyttiin välillä neuvoa jonkin tietyn meikkausasian tiimoilta, johon vastasimme tietomme mukaan.

Kurssikerran loppua kohden kyselin, heräsikö osallistujilla havaintoja tai tunteita omasta meikkaamisestaan. Kantava tunne oli, että drag-meikit ovat haastavia. Jotkut olivat oppineet ja kokeilleet uutta Varankan neuvomana, ja joillakin heräsi ideoita omaa esiintymismeikkiä varten. Totesimme, että meikkaamiseen oppii harjoittelemalla, kun ymmärrys tiettyjen meikien ja välineiden toimintatavoista kasvaa ja koordinaatio kehittyy. Menimme hieman yli ajalle, kun joillain oli vielä meikkaus tai meikinpoisto kesken. Vaihtelevan tekemistahdin takia lopetuksesta ei tullut aivan yhteistä, vaan jotkut lähtivät ennen muita. Olisin halunnut käydä jonkinlaisen yhteisen lopetuksen, joten tämän tunnin ajankäyttöä olisi pitänyt ehkä suunnitella tarkemmin.

Neljäs kerta: Yleisökontakti

Neljännelle kerralle pääsivät vain noin puolet, sillä osa oli töissä tai sairaana. Suunnitelmissa oli teatteriharjoitteita kontaktiin liittyen ja keskustelua esitysideoista. Koska osallistujia oli vähemmän kuin odotin, päätin karsia muutaman harjoitteen, jotta aikaa voisi käyttää paikalla olijoiden esitysnumeroiden työstämiseen.

Aloitimme jälleen kuulumiskierroksella, jossa sai jakaa viikolla tapahtuneita asioita ja tunteita. Tämän jälkeen ohjasin kaksi lämmittelyä. Ensimmäinen lämmittelyleikki, Swish-boing-bang, lämmittelee kontaktin ottoon ja reagointiin. Siinä joku lähettää impulssin ringissä liikkeelle, ja seuraava voi joko lähettää sen eteenpäin heilauttamalla käsiään seuraavaa hen-

kilöä kohti ja sanomalla *swish*, kääntää impulssin takaisin lähettäjän suuntaan tekemällä käsillään ponnausliikkeen ja sanomalla *boing* tai lähettää impulssin toiselle puolelle piiriä osoittamalla jotakuta ja sanomalla *bang*. Leikin aikana syntyi hymyä ja naurua, ja leikki sai osallistujalähtöisesti uusia piirteitä, joiden jatkamiseen tuin, kuten liikkeiden ja äänten ilmaisu hyvin liioitellusti tai niin pienesti kuin mahdollista.

Toinen lämmittely oli Oma aamu pikakelauksella, jossa kukin vuorollaan piirissä esitti miimisesti ja ääniä käyttäen oman aamunsa tapahtumat. Muiden tuli katsoa henkilöä, joka aamuun esitti, ja matkia tämän liikkeitä ja ääniä. Viihtymistä syntyi tästäkin lämmittelystä, kun joidenkin aamut olivat hyvinkin yksityiskohtaisia. Huomasimme myös, että kaikkien aamuun sisältyi joitain samoja elementtejä, kuten tervehdys lopussa kurssipaikalle tullessa.

Olin suunnitellut ohjaavani neljä harjoitetta kurssikerran aikana, mutta jätin niistä kaksi pois vähäisen paikalla olijoiden määrän takia. Ensimmäinen harjoite oli itse keksimäni Tarttuvut naamat, jossa ohjasin ryhmää kävelemään tilassa ja ottamaan jonkin ilmeen kasvoilleen. Kun kohtasi jonkun toisen, tuli katsoa toista hetki ja sitten vaihtaa keskenään ilmeitä. Olin alun perin ajatellut olevani sivussa ja toimivani ilmeautomaattina, jonka luota voisi hakea uuden ilmeen, mutta osallistuinkin kävelyyn paikalla olijoiden pienen määrän takia. Teimme harjoitetta kolme kierrosta, joiden välillä otimme kokonaan uudet ilmeet. Harjoitteen aikana syntyi naurua ja sen jälkeen nousi kommenttia siitä, kuinka ilmeiden ylläpitäminen oli välillä hankalaa, mutta myös hyödyllistä lavalla ilmeilyn kannalta. Ideana oli kontaktin muodostaminen ja kasvojen ja ilmeiden käyttö.

Toisena harjoitteena oli Kävelyimitaatio, jossa puolet olivat kerrallaan kävelijöitä ja puolet rivissä tuoleilla istuvia seuraajia. Kävelevien tuli kävellä kohti istuvia, tervehtiä hahmolleen sopivalla tavalla ja kävellä takaisin. Kunkin istujan tuli seurata katseellaan aina edessään olevaa kävelijää. Olin pyytänyt osallistujia miettimään etukäteen hahmonsa liikekieltä, jotta he voisivat kokeilla sitä tämän harjoituksen aikana. Kävely toistettiin, jonka jälkeen istujien tuli esittää näkemänsä kävely ja tervehdys takaisin alkuperäiselle kävelijälle. Tämän jälkeen alkuperäiset kävelijät saivat vielä tehdä uudelleen juuri näkemänsä kävelyn. Sama harjoite toistettiin vielä roolit vaihtaen niin, että muutkin pääsivät kokeilemaan omia kävelyitään. Harjoitteen ideana oli jälleen kontaktin ottaminen sekä sen näkeminen, miten oman hahmon liikekieli välittyy muille. Toisen henkilön toistamana voi huomata kävelyssään piirteitä, joista ei ole itse tietoinen, ja sen pohjalta muuttaa tai liioitella jotain. Kurssilaiset huomasivatkin liikeissään piirteitä, joita tahtoivat hioa tai jotka välittyivät toiselle henkilölle eri tavalla, kuin itselleen.

Olin suunnitellut ohjaavani vielä katseen suuntaamisen harjoitteen ja pienen kohtausimpron, jotka olisivat liittyneet kontaktin ottoon ja esilläoloon. Ryhmäläisistä tuntui kuitenkin siltä, että tahtoisivat käydä mieluummin läpi omia esitysideoitaan, joten puhuimme hetken katseen

suuntaamisesta ja siitä, kuinka se vaikuttaa numeron tulkintaan. Pidimme tämän jälkeen tauon.

Tauon jälkeen otimme esiin kaiuttimen ja kukin osallistuja sai vuorollaan jakaa kappaleen tai kappaleet, joita suunnitteli käyttävänsä esityksessään, ja kertoa numerostaan. Jotkut jakoivat ajatuksia sanallisesti ja jotkut kokeilivat myös liikkeitä muiden edessä tai lavalla. Ja-oimme ajatuksia ja vinkkejä siitä, miten voisi saada haluamaansa rekvisiittaa tai esimerkiksi minkälaiset liikkeet ja ilmeet välittäisivät parhaiten esityksen viestiä. Kaikilla paikalla olleilla oli jonkinlainen ajatus numerosta ja halu esittää se.

Lopuksi kävimme iltapäivän tuntemuksia läpi. Ilmaisin, että itselläni oli hieman epävarma olo kerran ohjaamisesta, koska suunnitelmani muuttuivat. Osallistujat sanoivat, että toisten ideoiden kuuleminen ja niiden yhdessä hiominen oli mukavaa, ja että kerta oli kuitenkin hyödyllinen. Ehdotin, että ensi kerralla kukin voisi kokeilla numeroaan lavalla ja saada palautetta minulta ja muulta ryhmältä. Tämä oli paikalla olijoiden mielestä hyvä idea, ja totesimme myös yhdessä, että ymmärrämme numeroiden olevan vielä työn alla, joten täysin valmiiksi hiottuja niiden ei tarvitse olla. Tärkeintä on, että kullakin on mukava ja hauska kokemus esittää sitä.

Viides kerta: Numeroiden harjoittelemista

Edellisellä kerralla sovitun mukaan, viidennellä kerralla esiintymishalukkaat saivat testata numeroitaan. Olin pyytänyt esiintyviä osallistujia toimittamaan oman esiintymisääniraitansa ennen kyseistä kertaa. Yksi henkilö ilmoitti, ettei esiinny illassa, ja toisen henkilön esiintyminen oli siitä kiinni, löytääkö hän sopivia vaatteita. Jo viikkoa aiemmin kolmas henkilö oli myös kokenut paineita lähestyvistä esitysillasta ja ehdotti, että voisi toimia avustajana, jos muiden numerot sitä vaativat. Ehdotin, että hän voisi toimia stagehandina eli henkilönä, joka valmistelee lavan numeroiden välissä, mikä sopi hänelle ja helpotti hänen oloaan.

Aloitimme alkupiirillä, jossa sai taas jakaa omia kuulumisia ja tuntemuksia haluamansa mukaan. Intoa oli muiden ryhmäläisten numeroiden näkemistä kohtaan. Ennen lavalle nousua ohjasin pienet lämmittelyt. Ensimmäisenä lämmittelynä olimme piirissä ja taputimme rytmiä käsiin tai reisiin, ja vuorotellen kukin sai sanoa haluamansa nimen, esimerkiksi käyttämänsä esiintymisnimen, arjessa käyttämänsä nimen tai jonkun aivan muun nimen. Nimen kanssa tuli tehdä jokin liike. Muut toistivat yhdessä nimen ja liikkeen, kunnes kaikki oli käyty läpi.

Toinen lämmittely oli äänen ja kasvojen avaus, jossa ohjasin sanomaan vokaaliparit ii-oo ja aa-uu niin, että suu on mahdollisimman äärimmilleen vedetty vokaalia lausuesssa ja kasvot venyvät. Ohjasin myös toistamaan aijo-äännettä, jossa suu ja kasvot ikään kuin venyttelevät kehän muodossa äännettä toistaessa. Teimme äännteitä yhdessä samaan aikaan, ja vielä kierrä-

timme vokaaleja ja myöhemmin muita äänneitä viestinä piirissä. Kyseisen lämmittelyn ja seuraavaan lämmittelyyn lisätyn artikulaation tarkoituksena oli lämmitellä kasvoja huulisynkkausta varten.

Viimeisenä lämmittelyä ohjasin teatteri- ja draamaharjoituksissa useasti käytetyn improvisaatioharjoitteen Olen puu. Siinä yksi henkilö menee aluksi muiden eteen ja aloittaa sanomalla ”Olen puu,” jonka jälkeen muut voivat vuorollaan liittyä kuvaan asettumalla paikalla ja kertomalla, mitä ovat, esimerkiksi puun lehti tai puun rungossa kiipeävä orava. Kuvan aloittanut henkilö saa valita, mikä elementti jää ja aloittaa seuraavan kuvan. Ohjasin puhumaan harjoitteessa selvästi ja ehkä liioitellustikin artikuloiden. Artikuloinnin korostus heikkeni harjoitteen edetessä, mutta saimme aikaiseksi hauskoja kuvia esimerkiksi suomuumiosta ja arkeologisista kaivauksista, hirvestä ja hirvikärpäsisistä sekä Sanna Marinista ja mediasta.

Tämän jälkeen muodostimme Oranssin lavan eteen katsomon tuoleista numeroiden harjoittelemista varten. Pistin lavavalot päälle ja kerroin, mitä rajallisia mahdollisuuksia niiden säätämiseen numeron aikana on. Kertasimme taas, että tiedostamme numeroiden olevan vielä keskeneräisiä. Kurssilaiset saivat vapaasti vuorollaan nousta lavalle, tiettyä järjestystä ei määrätty. Alussa sai pohjustaa esimerkiksi ideoansa, keskeneräisiä osia tai asioita, joista oli epävarma. Kullekin olin varannut noin 15 minuuttia numeron esittämiseen ja siitä keskusteluun, jotta kaikille riittäisi aikaa.

Kysyin kultakin illan teknikkaa varten, alkaako musiikki ennen lavalle nousua vai jostain tietyistä merkistä lavalla. Tiedustelin myös, onko tiettyä asiaa, johon esiintyjä haluaa muun ryhmän kiinnittävän huomiota. Juonsin kunkin pienellä juonnolla alkuun ja pistin oikean ääniraidan soimaan. Jotkut halusivat myös kokeilla numeroaan tietysin lavavalosäädöin, esimerkiksi himmennyksin, jolloin harjoittelun aikana operoin myös valoja. Kaikki olivat avoimia palautteelle kokeiltuaan omaa numeroaan. Kommentointi oli positiivista ja kannustavaa, ja myös ideoita tietyn tunteen tai tunnelman välittämiseksi jaettiin.

Lopuksi keräännymme yhteen keskustelemaan iltaan valmistautumisesta. Muun muassa aika-aulua, mukaan tuotavia asioita ja jännityksen hallintakeinoja käytiin läpi. Ryhmäläiset toivoivat mahdollisuutta tulla aikaisin paikalle esiintymispäivänä, jotta aikaa riittäisi valmistautumiseen. Tiedustelin myös, haluaako ryhmä käyttää takatilana klubitilan vieressä olevaa olohuonetilaa vai yläkerran kokoustilaa, ja olohuonetilaa suosittiin. Kysyin toiveita esiintymisjärjestyksestä ja juontojen sisällöstä. Joillain oli toiveita esimerkiksi siitä, ettei tahdo olla ensimmäisenä tai viimeisenä, tai että on mieluummin alkupäässä iltaa. Joillain ei ollut väliä, missä kohtaa iltaa esiintyy. Juontoja varten ei ollut erityisiä toiveita. Intoa tulevaa esitysiltaa kohtaan oli kuitenkin.

Liite 3: Kysymykset palautetta varten

- Miten esiintymisilta tai esiintyminen omasta mielestä meni?
- Mitä fiiliksiä kurssista jäi?
- Oliko harjoituksissa järkeä ja toimiko etenemisjärjestys niin kokonaisuutena kuin ker-
tojen sisällä?
- Mikä toimi, mikä ei?
- Mitä olisi kaivannut tai voinut tehdä toisin?
- Opitko jotain uutta?
- Löytyikö itseilmmaisulle uusia tapoja tai vahvistuiko tunne jostain siihen liittyvästä?
- Millaista Arin ohjaajuus oli?
- Haluaisitko jatkaa dragin parissa?
- Muuta?